

Fredag 23 december 2016 - nr 85/86
Lösnummer 30 kr

För dig som vill förändra världen #123/124
tidningensyre.se

Syrene



"Är traditionen att äta grisarnas skinka till jul för viktig för att man ska bry sig om lidandet som ligger bakom?"

Lennart Fernström
Glöd - Ledare

**Dubbel-
nummer!**

Nästa papperstidning
kommer 5 januari.

God jul!

70 miljoner hajar dödas varje år enbart för fenorna • Zoom 14–23

Dödlig handel

GLÖD Sebastian Kirppu på Under ytan: Levande svenska skogar • Maria Wetterstrand som grön väljare
RADAR Oklar fred i Miljöpartiet • EU fortsätter överfiske • Han utvisas trots dödsdom • Återblick 2016
ENERGI Maria Rashidi om Kvinnors rätt • Omöjlig intervju: Jesus • Mat med Jenny: Kålrotens återkomst
Julbordet • Kultur med Nike: Marina Abramovic • Årets utmärkelse • En syl i vädret • Korsord



EU-domstolen har slagit fast att Västsahara inte är en del av Marocko och därför gäller inte handelsavtalet mellan EU och Marocko för Västsahara.



Löfven fiskar i bruna vatten och ger sig på tiggarna. Fattigdom bekämpas inte med förbud utan med fördelningspolitik.

Det finns ingen ursäkt för julskinkan

Julen är inte bara konsumismens stora högtid utan också djurförtryckets. Förra året dödades 2 560 450 grisar i Sverige. Det innebär att fler grisar dödas i Sverige på fyra år än vi är människor i landet. Av årets dödade grisar hamnar cirka 13 procent eller 350 000 individer på våra julbord i helgen. I snitt kommer svensken sätta i sig ett kilo gris de närmaste dagarna.

Trots en allt starkare vegotrend fortsätter detta år efter år. Trots att vi löpande får rapporter om vanvård och alla vet hur djurindustrin fungerar tycker över 60 procent av svenska folket att julskinka är viktigast för att julen ska kännas som en riktig jul. Trots klimatarmen, trots att vi vet att köttindustrin är ett av de stora problemen så trycker vi i oss djur som om vi inte hade ett intellekt att välja med.

Grisar är sociala djur med stort behov av att böka i jorden. De gör det normalt ungefär hälften av tiden. En gris i djurindustrin får däremot aldrig böka i jorden, den tillbringar sitt onaturligt korta liv inomhus i en box med ett nio kvadratmeter stort betonggolv där de trängs med nio andra grisar, som när de blivit stora väger över 100 kilo.

När grisarna inte får utlopp för sina naturliga beteenden börjar de ofta bita på varandras svansar och öron. Årligen rapporteras runt 50 000-60 000 fall av svansbitning i Sverige. Ledinfektioner på smågrisar och lunginflammationer på slaktsvin är också vanligt. En av tre svenska sugor lider av plågsamma liggsår på grund av de hårda golven. Tolv procent av grisarna beräknas få smärtsamma magsår. Och för att grisätarna ska slippa galtlukt kastreras 4 000 nyfödda grisar per dag. Fram till för ett år sedan fick de inte ens bedövning.

Efter sex månader i de stora hallarna drivs grisarna in i en hisskorg som sänks ner i ett schakt med koldioxid. Under den minut de är vid medvetande plågas de av panik och kvävningsskänslor och så länge de kan röra sig så



Hur en än vänder och vrider på det går julskinkan inte att försvara.

kämpar de för att ta sig ur hissarna. Sedan skärs halsen upp och de förblöder, hängande upp och ner.

Listan på vad grisarna behöver utstå för att vi ska kunna ha skinka på julbordet kan göras mycket längre, men hur många skäl behöver vi för att avstå? Spelar det någon roll vad som föregått den där skinkmackan? Eller är traditionen att äta grisarnas skinka till jul för viktig för att man ska bry sig om lidandet som ligger bakom?

Häromveckan kom rapporter om att det är 20 grader varmare än normalt i Arktis. Det innebär att isarna smälter rekordfort och det diskuteras om vi passerat den gräns då det inte finns någon återvändo. Det är mer än hög tid att dra ner kraftigt på allt som skapar växthuseffekten. Tiden då vi kunde diskutera om vi ska dra ner på flyget, köttet, mjölken, bilen, varukonsumtionen eller fossileldandet är förbi, vi behöver dra ner på allt genast.

En femtedel av växthusgasutsläppen i Sverige kommer från den mat vi äter och av det står kött och mejeriprodukter för 75 procent. Forskning på Chalmers har visat att vi med dagens svenska matvanor ger utsläpp på 1,8 ton växthusgaser per person och år. Men om alla skulle bli veganer skulle utsläppen minska till 0,5 ton växthusgaser.

Många försvarar sin köttkonsumtion med att de äter Kravmärkt, naturbeteskött, vilt,

kyckling eller dylikt. Eftersom det är omöjligt att få fram den typen av kött i den mängd som konsumeras i Sverige i dag bygger ett sådant agerande på att andra ska avstå så att den berörda kan konsumera med "bättre samvete". Om till exempel alla i Sverige skulle ersätta nötköttet under ett år med älg skulle hela svenska älgstammen, varenda älg, behöva skjutas 5,5 gånger. Och då står nötköttet endast för 30 procent av det industrikött som konsumeras i Sverige medan älg står för 60 procent av viltköttet. Vid konsumtion av viltkött blir du dessutom medskyldig till alla de skadeskjutna djurens långsamma och plågsamma död.

Väljer du istället kyckling eller gris för att det har mindre klimatpåverkan än nötkött har du samma problem. Alla kan inte konsumera som du eftersom djurfodret tar plats för annan matproduktion. Om marken istället används för vegetabilisk mat till alla, inte kött och mejerier till få, nyttjar vi resurserna mycket effektivare. Då räcker marken till mat, bioenergi, natur och så vidare. Äter du Kravmärkt gris till jul kan du visserligen glädja dig åt att den fått böka i lite jord, men i stort sett allt annat som nämnts tidigare kvarstår.

Det är dags att inse att vi närmar oss 10 miljarder människor i Sverige och 10 miljarder i världen och det kräver en betydligt resursnålare matproduktion än vad vi haft hittills. Det finns en del gröna-vågen-romantiker som tror att djurätande kan bli hållbart bara vi gör som förr. Men för 200 år sedan var vi en miljard människor på jorden, det är något helt annat än dagens 7,5 miljarder.

Hur en än vänder och vrider på det går julskinkan inte att försvara. Ligger den redan i kylan är nyår ett utmärkt tillfälle att bestämma att det var den sista.

God jul!



Lennart Fernström
lennart.fernstrom@tidningensy.se

Omslagsfoto: Kin Cheung/AP/TT



Illustration: Ulrika Neldorin. Ni som vill konsumera bilden som affisch eller vykort kan beställa på gataverde@fripost.org

Miljömål krävs för ett levande skogsekosystem

Lena Ek, ordförande i Södra Skogsägarna och tidigare miljöminister (C), försvarar i ett par debattartiklar det svenska skogsbruket och går till angrepp mot Mitt i naturen (1 dec 2016). Hon anser att programmet både svartmålar svenskt skogsbruk och jämför det med skövlingen som bedrivs i regnskogen. På dagens Under ytan ger Sebastian Kirppu sin syn på frågan.



Sebastian Kirppu är skogsbiolog och har jobbat med inventering av biologisk mångfald i skogen i 20 års tid, åt skogsbolag, myndigheter och miljöorganisationer. Blev utnämnd till Årets miljöhjälte av WWF år 2011 och framröstad som Lyssnarnas sommarvärd i Sommar i P1 år 2016.

Foto: Privat

Det moderna svenska skogsbruket har missgynnat den biologiska mångfalden! Låt mig ta några exempel, fatala misstag som pågått sedan 1950-talet och fortfarande pågår.

1. Skogsnäringen och staten tvingade fram kalhyggeskogsk bruket som enda metod trots många små markägares ovilja. Många skogsägare fick föreläggande om vite om de inte avverkade sin gamla naturskog. Samtidigt fanns ingen försiktighetsprincip för vilka effekter kalhyggeskogsk bruk har för miljön – det finns inte ens i dag. All annan industriell verksamhet måste göra miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), men skogsbruket behöver bara anmäla sina avverkningsplaner till Skogsstyrelsen sex veckor innan skogen ska kalhuggas. Gallring behöver inte anmälas.

2. Skogsnäringen och staten drev igenom de så kallade 5:3-bidragen, där man manade skogsägare att genom kalavverkning och plantering förstöra gamla naturskogar, som dock var påverkade av plockhuggning men fortfarande levande skogsekosystem. Man skulle "Restaurera skogen".

3. Skogsnäringen drev på att skogsmarken skulle dikas för att uppnå bästa produktionsresultat. En dålig metod visade det sig, inte heller bra för miljön. Den förbjöds till slut.

4. Skogsnäringen ansåg att hormoslyrbesprutning skulle vara räddningen för virkesproduktionen. Mot allmänhetens protester hävdade skogsnäringen att det inte var giftigt eller påverkade människan. I dag vet vi att de ämnen som användes är hälsofarliga och de är nu förbjudna.

5. Skogsnäringen hävdade att den naturliga svenska tallen *Pinus sylvestris* inte var tillräckligt snabbväxande. Den nordamerikanska tal-

len *Pinus contorta* ansågs vara lösningen. Biologer hävdade, då som nu, att det finns en fara med införandet av nya arter i stor skala. Trots löften att contortatall inte kan sprida sig visade det sig att den självsår och arten borde klassas som en invasiv art som stör det inhemska ekosystemet. Contortaplantager utgör i dag cirka 600 000 hektar av den svenska skogen, det motsvarar ungefär arealen formellt skyddad produktiv skog nedanför fjällområdet.

6. År 1993 jämfördes miljö- och produktionsmål i den nya skogsvårdslagen. Jämfördheten skulle nås med "frihet under ansvar". Lagen skulle bli startskottet för det miljövänliga skogsbruket och man skulle ta hänsyn till skogsekosystemet. Till detta kan läggas de miljöcertifieringssystem som kom i slutet av 1990-talet. Hur har det då gått med dessa visioner? Andelen biologiskt värdefull gammal naturskog har minskat, antalet rödlistade arter har ökat och detta pågår fortfarande. Trots att miljö- och produktionsmål ska vara jämförbara, trots åtaganden från skogssektorn att agera ansvarsfullt, miljöcertifieringar, demokratiskt beslutade miljömål, internationella miljöåtaganden.

7. Sedan några år tillbaka använder skogsnäringens företrädare klimatet som argument för att kalhugga skogen. Samtidigt är den biologiskt rika gammelskogen ett fungerande ekosystem som med allra största sannolikhet är vår civilisations bästa vän när klimatet förändras. Fungerande ekosystem med biologisk mångfald har en mycket bättre motståndskraft och anpassningsförmåga än förstörda ekosystem. Ett skogsbruk inom ekosystemets ramar skulle göra mer klimatnytta än det storskaliga och industrialiserade kalhyggeskogsk bruk som i dag råder. Kalhyggen och ungsogor är kolkällor då de släpper ut koldioxid till atmosfären. Det tar tid för ungsogor att bli en kolsänka och de är inga kollager medan gamla skogar är både kolsänka och kollager samtidigt. Skogsnäringen vill



Foto: Sebastian Kirppu

När gamla skogar kalhuggs förbränns skogsmarkens kollager och blir till koldioxid i atmosfären.

inte erkänna att när gamla skogar kalhuggs förbränns skogsmarkens kollager och blir till koldioxid i atmosfären. Forskning visar att skogsbiobränslen är minst lika dåliga för klimatet som fossila bränslen på kort sikt (cirka 100 år) eftersom det tar lång tid för skogen att växa upp igen. Vi har inte råd att vänta så länge. Klimatet förändras nu! Vi måste minska våra utsläpp antingen det är olja, kol eller biobränsle. Biobränsle kan aldrig ersätta den enorma mängd olja det handlar om.

Död ved och gammal skog

Lena Ek påstår att död ved ökar. Enligt en färsk undersökning från professor Bengt-Gunnar Jonsson med flera (Mittuniversitetet, Umeå universitet och SLU), visar att ökningen (från 6,1 till 7,6 m³/ha) av död ved i den svenska skogen är resultatet av de många stora stormarna de senaste 15-20 åren. Ökningen har främst skett i södra Sverige medan den döda veden i norra Sverige varit på en jämn nivå men ställvis även minskat. Alltså är det inte det så kallade miljövänliga svenska skogsbruket som kan ta åt sig äran för den döda veden, som så ofta påtalas från skogsnäringens företrädare. I samma studie kan man se att det mest rör sig om färsk död ved av gran, vilket inte gynnar de mest krävande arterna.

Lena Ek anser att 120-årig skog är ”riktigt gammal”. För det första är dagens 120-åriga skogar i Sverige inte ett resultat av dagens skogsbruk utan dessa är naturligt självföryngrade bestånd och många av dem ingår i våra skyddade skogar. För det andra är påståendet inte korrekt ur ett ekologiskt perspektiv. Den naturliga livscykeln för ett träd är att ett frö gror i marken och sedan växer upp och blir ett ungt träd, ett vuxet träd och ett gammalt träd. Men det slutar inte där. Ett träd dör till slut och det kan, liksom för oss människor, ske i olika stadier i livet. När ett träd dör av ålderdom brukar det handla om träd som är flera hundra år gamla. De döda träden står

ofta kvar som döda torrträd i skogen innan de faller omkull och börjar multna för att åter bli till jord igen. Den naturliga livscykeln för ett träd som får bli död ved är en av grundbultarna för det boreala skogsekosystemet och dess biologiska mångfald. Tiden är den allra viktigaste faktorn för att biologisk mångfald ska uppstå. Till exempel kan livscykeln för en gran som dör av ålderdom och förmultnar ner till humus, kollager i marken och näring till andra arter i skogen vara allt mellan 200 och 700 år (landets äldsta gran var dryga 600 år då den avverkadades). För tallen handlar det om cykler på 300-1500 år (den äldsta nu levande tallen i Sverige är cirka 770 år, den äldsta i Norden blev drygt 1000 år) beroende på var i landet man befinner sig. Den svenska skogsnäringens livscykel för ett träd är cirka 50-100 år. Med hjälp av olika arter av mossar, lavar, svampar och insekter knutna till trädens sena successionsstadier kan man få en aning om skogens ekologiska ålder (kontinuitet). Den kan visa sig vara mångtusenårig. Kan man då hävda att en 120-årig skog är ”riktigt gammal”?

Tankar och slutord

Självklart ska vi fortsätta bruka skogen. Men vi måste hålla oss inom planetens ekologiska gränser. Eftersom det skogsbruk som bedrivs i dag och har bedrivits de sista 60-70 åren inte befinner sig inom dessa gränser måste vi förändra det. Detta är inget påhitt av ”gröna aktivister” utan det finns forskning som påvisar samma sak. Det finns ingen miljöhänsyn i världen som kan kompensera för den förlust av biologisk mångfald som sker när man avverkar en biologiskt värdefull gammelskog. Varje träd som huggs ner och förs bort från skogen är en förlust för den biologiska mångfalden.

Om vi däremot skyddar de sista biologiskt värdefulla skogarna och skyddar yngre skogar med rätt förutsättningar som får

bli framtidens månghundraåriga skogar så kan vi nå de nationella miljömålen och internationella åtagandena. Om vi sedan brukar de virkesåkrar som planterats med större miljöhänsyn kan vi också göra lite nytta i den kommande trädodlingen som växer upp efteråt. Men det är inte det som Mitt i naturen handlar om.

”Om nu Lena Ek verkligen bryr sig om miljömål, internationella miljöåtaganden, klimatet och framför allt framtida generationer i vår civilisation hoppas jag vi kan träffas ute i skogen, där kan vi prata och förhoppningsvis komma överens om hur vi ska bruka den svenska skogen.”

Programmet handlar om att vi faktiskt gör samma sak som man gör i till exempel Borneo och Amazonas. Det svenska skogsbruket avverkar fortfarande biologiskt rika skogsekosystem och kalhyggena planteras med växtförädlade plantor av tall, gran eller contortatall och hybridasp. Det finns alltså tydliga paralleller mellan Indonesiens och andra länders plantager och de svenska virkesåkrarna.

Om nu Lena Ek verkligen bryr sig om miljömål, internationella miljöåtaganden, klimatet och framför allt framtida generationer i vår civilisation hoppas jag vi kan träffas ute i skogen, där kan vi prata och förhoppningsvis komma överens om hur vi ska bruka den svenska skogen. Vårt skogsbruk kan bli ett föredöme och ett framtidshopp i världen, men det bygger på att vi har skogens ekosystem som förebild.

Sebastian Kirppu

Omfattande barnarbete i diamantgruvor

Den riktigt fina julklappen kan bära på en sorglig historia. I en ny rapport från Swedwatch rapporteras om omfattande barnarbete och svåra arbetsförhållanden i Kongos diamantgruvor. Landet är en av världens största producenter av diamanter, som också kan finnas i svenska butiker.

Barn börjar ofta arbeta i dagbrotten från tio års ålder och arbetet gör att många barn inte orkar med skolan.

- Mest beklämmande är vittnesmålen om det sexuella utnyttjandet av flickor, som beskrevs vara utbrett i gruvområdena, säger Therese Sjöström, rapportförfattare på Swedwatch, i ett pressmeddelande.

De flesta smyckeföretagen hänvisar till Kimberleycertifieringen, men Gabi Björnsson från Afrikagrupperna menar att det behövs lagstiftning på området.

- Kimberleycertifieringens brister har länge varit kända. Det är anmärkningsvärt att EU, svenska staten och smyckeföretag fortsätter att förlita sig på ett så hårt kritiserat hållbarhetsinitiativ.

Benita Eklund

Kraftigt ras på priset för solkraft

På de flesta håll i världen är nu solkraft det billigaste sättet att producera energi enligt The Independent som hänvisar till en ny rapport av Bloomberg New Energy Finances (BNEF). Sedan 2010 har kostnaden sjunkit till en tredjedel av den ursprungliga nivån, visar en analys av läget i 58 låginkomstsländer, där Kina, Brasilien och Indien ingår.

Det dramatiska prisfallet beror särskilt på teknikutveckling och Kinas satsningar på solenergi.

För utvecklingsländer som vill få in mer energi i sina elnät är de förnybara alternativen nu billiga menar BNEFs ordförande Michael Liebreich.

- Förnybar energi kan slå vilken annan teknologi som helst i nästan hela världen, utan subventioner, säger han till The Independent.

I rika länder, där förnybart i hög grad konkurrerar med befintliga fossila energikällor, är kostnaden högre.

Benita Eklund

Oklar fred i Miljöpartiet

Miljöpartiets riksdagsgrupp har slutit fred. De fyra "rebellerna" kommer att delta i arbetet igen. Med den nya överenskommelsen får ledamöterna större frihet att föra ut vad partiet vill göra på lång sikt.

Exakt vad Miljöpartiets riksdagsgrupp kommit överens håller riksdagsgruppen hemligt. Helt klart är att Annika Lillemets, Jabar Amin, Carl Schlyter och Valter Mutt nu återvänder till arbetet i riksdagsgruppen. Sedan de två sistnämnda petades av riksdagsgruppen från sina uppdrag har konflikten varit djup.

- Vi är överens om att samarbeta för de mål partiet har. Det här gör att vi kan fokusera på sakpolitiken framöver, säger Carl Schlyter.

Några löften att uteslutande rösta enligt riksdagsgruppens linje har inte avgivits, enligt Carl Schly-

ter. Däremot har ledamöterna kommit överens om "sätt att hantera" ifall någon vill rösta avvikande. Dessutom framhåller Carl Schlyter att det nu ska bli större utrymme att föra ut Miljöpartiets politik på lång sikt, utöver regeringspolitiken.

- Det viktiga är att vi kan gå in i en valrörelse och prata om vilket samhälle vi vill ha. Jag hoppas Miljöpartiet kan våga vara mer obekväma. Det gröna samhället kommer kräva förändringar i livsstil, men vi ska inte vara oroliga för det. Livet kommer bli bättre, säger Carl Schlyter.

Miljöpartiets gruppleddare Maria Ferm jublar över att de lyckats komma överens.

- Det är väldigt positivt att vara en hel riksdagsgrupp igen som arbetar gemensamt, säger gruppleddaren Maria Ferm (MP) till Aftonbladet.

Olof Olsson Klugman



Foto: Privat

Ett delmål är uppfyllt för Joachim Stormvall, informatör på Opinionsgruppen för säkert slutförvar.

Kritisk grupp kan fortsätta lyfta risker med slutförvar

Som Syre tidigare rapporterat riskerar den oberoende granskningen av slutförvaret i Östhammars kommun att läggas ner. Nu har Opinionsgruppen för säker slutförvaring (OSS) beviljats fortsatt stöd. En delseger för den lokala gruppen som hoppas på mer än så.

Östhammars kommun har fått klartecken från Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, att ge en del av sitt årliga bidrag från Kärnavfallsfonden till OSS. SSM ser inga hinder för kommunens fortsatta stöd till OSS - den organisation som bedriver ett lokalt opinions- och informationsarbete kring risker med ett slutförvar av använt kärnbränsle enligt den modell som SKB förespråkar.

- Vi bedömer att det är okej att kommunen ger bidrag till den här organisationen om den utför arbete som är kopplat till myndighetens ansvarsområde enligt finansieringslagen, säger Annika Åström, enhetschef för kärnavfallsfinansiering på SSM.

OSS vill bland annat genomföra informationskampanjer riktade till invånarna i Östhammars kommun inför den aviserade folkomröstningen om ett slutförvar i Forsmark.

- Egentligen har vi fått det besked vi vill. Men vi vågar inte fira än, säger Joachim Stormvall, från OSS.

Ty det är än så länge osäkert om partnern Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) beviljas stöd för 2017. OSS informationsarbete bygger till stor del på att MKG granskar rapporter och ger OSS råd och stöd i frågor som handlar om kärnteknologi, strålning och fysik.

Nästa höst väntas huvudförhandling i mark- och miljödomstolen om SKBs slutförvarsansökan.

MKG bevakar utöver slutförvaret av kärnbränsle även frågan om ett utbyggt slutförvar för medel- och lågaktivt avfall (SFR) och ett kommande slutförvar för långlivat låg- och medelaktivt avfall, som bland annat ska kunna ta emot rivningsavfall från stängda kärnkraftverk.

- Vi är beroende av MKG för att kunna ställa rätt frågor, sammanfattar Joachim Stormvall.

På MKG hoppas man att ett beslut ska fattas på sista regeringsmötet för året.

- Vi vet att regeringen vill lösa frågan och att det finns pengar men att de inte vet exakt hur det ska gå till, säger Johan Swahn, kanslichef på MKG.

Pengarna kommer från Kärnavfallsfonden och betalas ut via SSM till aktörer som arbetar med slutförvarsfrågorna. Bland annat får kärnkraftsindustrin - som finansierar fonden - stora bidrag.

Thomas Gustafsson



Foto: Yvonne Asell/TT

Fiskekvoterna till nästa år är nu klara och fiskeorganisationen Europeche är relativt nöjd medan miljöorganisationen Oceania är mycket besvikna. Ministrarna agerar både ekonomisk och ekologiskt oansvarfullt, menar Lasse Gustavsson på Oceania.

EU fortsätter överfiske

Antalet bestånd i haven som ska fiskas hållbart ökar, men fortfarande överstiger fiskekvoterna vetenskapliga råd för mer än var fjärde bestånd.

Det är fortsatt överfiske som gäller efter att fiskekvotsförhandlingarna avslutats av EUs ministrar förra veckan. Kvoterna för bestånden i Östersjön slogs fast i oktober, för resterande 161 bestånd höjdes nu kvoterna för 34, från kommissionens förslag som i huvudsak baserats på vetenskapliga bedömningar. Medlemsländerna pressas nämligen av ekonomiska intressen hos nationella fiskeindustrier.

För svenska fiskare följdes kommissionens förslag till stor del. Men det blir exempelvis mer torskfiske i Kattegatt än vad som föreslagits, efter önskemål från Danmark.

- I våra vatten är det ett ganska positivt utfall. Beståndssituationerna är överlag bra och kvoterna har generellt blivit satta på rimliga nivåer, säger Karin Linderholm på Havs- och vattenmyndig-

heten, HaV, som ansvarar för genomförandet av EUs fiskeripolitik och kontrollen av svenskt fiske.

Fiskeindustriorganisationen Europeche är relativt nöjd med utfallet, men beklagar att fiskare inte får fler lättnader när nya regler som stoppar dumpning av fisk i haven håller på att införas.

Miljöorganisationen Oceania är däremot mycket besvikna och menar att kortsiktiga vinstintressen kommer att leda till minskade fiskemöjligheter framöver. De hänvisar till studier som visar att industrin, om de skulle följa de vetenskapliga råden, framöver skulle kunna öka fisket med 29 procent om de lät bestånden växa till sig.

"64 procent av europeiska bestånd är överfiskade och 85 procent är under hälsosamma nivåer" skriver de i en kommentar.

- Ministrarna agerar både ekonomiskt och ekologiskt oansvarfullt, säger Lasse Gustavsson på Oceania.

Jacob Hederö

Stor risk för vattenbrist

Brist på dricksvatten kan bli ett problem på flera håll i landet framöver. På Gotland rustar man för vad som kan bli ännu en besvärlig sommar och i Örebro vänder man nu på alla stenar för att säkra tillgången.

Förra sommaren drabbades stora delar av sydöstra Sverige av vattenbrist. Mest uppmärksam var situationen på Gotland där regionen bad människor att spara på vattnet. Då grundvattennivåerna nu är långt under det normala är det högst troligt att uppmaningarna återkommer.

- Gotlänningarna reagerar snabbt och bra på våra uppmaningar. Förra året klarade vi situationen tack vare att 20 procent mindre vatten förbrukades, säger Patric Ramberg, chef för Region Gotlands tekniskförvaltning.

Regionen har nu börjat använda två vattentäkter som tidigare stängts av till följd av bland annat rester av bekämpningsmedel i vattnet. Tack vare ny reningsteknik säger sig regionen kunna garantera kvaliteten. 2018 kommer sedan ett rejält till-

skott för försörjningen då en anläggning som renar havsvatten ska öppnas.

- Det kan bli besvärligt 2017 innan vi har den nya anläggningen på plats, säger Patric Ramberg.

Örebro är en annan av de kommuner som nu ser över hur man ska klara av att leverera dricksvatten till invånarna, då vattennivån i Svartån som förser örebroarna med vatten är extremt låg.

Kommunen uppmanar nu såväl stora industrier som besökarna i simhallen att snåla på vattnet. Alla förvaltningar har fått svara på vilka möjligheter de ser att spara på vatten. En åtgärd som nu ska utredas är om det går att spola isbanor med annat än dricksvatten. Enligt planerna kommer Örebro i framtiden använda Vättern som vattentäkt och det handlar om att klara situationen till dess.

- Vi måste veta att vi kan säkra dricksvattenförsörjningen - även om vi på längre sikt kommer att ta dricksvatten ur Vättern, säger Hanna Dufva, chef för Örebro kommuns tekniska förvaltning till Neri-kes Allehanda.

Olof Olsson Klugman

Sri Lanka på väg införa offentlighetsprincip

Om allt går som planerat kommer Sri Lanka att införa en ny lag som stärker mediernas och medborgarnas rätt att få fram offentlig information.

Den nya lagen, kallad Right to information act, RTI, kommer enligt regeringen att börja gälla i februari nästa år.

Journalister är en hårt utsatt grupp i landet även om situationen förbättrats sedan landets nya regering kom till makten i början av förra året.

Sri Lankas medieminister Gayantha Karunathilaka menar att politikerna kommer att tvingas tänka sig för noggrannare innan de agerar i framtiden.

- Detta eftersom allmänheten kommer ges rätt att begära fram information och myndigheterna måste se till att den ges ut.

Samtidigt menar många att det krävs en attitydförändring på myndigheterna om lagen ska fungera. Tidigare har information bara delats till dem som har ett behov av den, menar informationsexperten Venkatesh Nayak.

- RTI ställer allt detta på ända eftersom den slår fast att människor har rätt att få fram all möjlig information, med vissa undantag.

Amantha Perera/IPS

EU-domstolen kritiserar svensk datalagring

Den svenska datalagringslagen strider mot EU-rätten då den innebär ett oproportionellt ingrepp i den personliga integriteten. Det menar EU-domstolen som i veckan kom med sitt domslut i det uppmärksammade fallet.

Miljöpartiets EU-parlamentariker Max Andersson menar att kritiken är befogad.

- Det är inte rimligt att vi massövervakar våra medborgare och kränker deras privatliv. Det är dags att riva upp lagen om datalagring, säger Max Andersson i en kommentar.

Enligt EU-domstolen måste datalagring ha tydliga avgränsningar och gälla allvarlig brottslighet.

Benita Eklund

Kan utvisas trots dödsdom

Utvisningarna till Afghanistan fortsätter. En av dem som står på tur är journalisten Wares Khan. Talibanerna har dömt honom till döden, men Migrationsverket vägrar tro honom. Nu vänder sig hans ombud till FNs människorättskommitté.

För snart tio år sedan kom Wares Khan till Sverige. Här har han fått vänner och jobb för en mobiloperatör. Och härför har han producerat videor och tv-program som kritiserar talibanernas övergrepp i hemlandet Afghanistan. Efter miljontals visningar på Youtube är han känd bland afghaner - och hatad av talibanerna.



Wares Khan

- Man kan inte leva en enda dag i Afghanistan om man är i min situation. De kommer att döda mig om jag skickas tillbaka, säger Wares Khan.

Wares Khan skulle utvisas redan förra veckan. Han hörde till det femtiotal asylsökande som skulle sättas på ett plan till Afghanistan. Men när polisen hämtat honom fick han plötsligt veta att han inte skulle åka, utan förklaring till varför. En vecka senare kom beskedet att Migrationsverket avslår hans ansökan om verkställighetshinder.

Wares Khan har nu tre veckor på sig att överklaga beslutet - men kan utvisas vilken dag som helst eftersom det redan finns ett utvisningsbeslut som vunnit laga kraft. Hans ombud Elin Edin sätter nu sitt hopp till FNs människorättskommitté som tidigare fällt Sverige för att inte respektera Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

- Vi har en rättsstat och då ska rättsstatens principer råda. Det handlar om okränkbara rättigheter som rätten till liv och om rätten till en rättvis prövning, säger Elin Edin.

Hon menar att Wares Khan löper en uppenbar risk att dödas av talibanerna och att Migrationsverket nonchalerar sina egna nya riktlinjer som säger att det försämrade säkerhetsläget är en ny omständighet som ska vägas in i asylprövningen. I sitt avslagsbeslut skriver myndigheten att det inte tillkommit några nya skäl som hindrar utvisning.

- Man skriver ett rättsligt ställningstagande för att få tyst på opinionen, sedan struntar man i det, säger Elin Edin.

Migrationsverket har avböjt intervju med Syre. I ett pressmeddelande understryker man att det försämrade säkerhetsläget inte



Foto: Amir Nabizadeh

Wares Khan hörde till det femtiotal asylsökande som förra veckan skulle sättas på ett plan till Afghanistan, men fick plötsligt stanna. Nu har han dock fått beskedet att Migrationsverket avslår hans ansökan om verkställighetshinder. På bilden syns vänner och demonstranter som rest till Arlanda med anledning av utvisningarna.

innebär att alla afghaner har skyddsskäl, utan att varje fall ska prövas individuellt.

Wares Khan är journalist och tillhör därmed en av de grupper som Migrationsverket nu menar är särskilt utsatta. Men det hjälper inte. Eftersom han publicerar sig via Youtube och en lokal tv-kanal är han inte journalist "i traditionell mening" enligt myndigheten. Att hans genomsnitt är större än de flesta journalisters bortser Migrationsverket ifrån. Detta trots att det inte rör sig om ett legitimitationsyrke och att alla som publicerar journalistik kan kalla sig journalister. Syre har frågat Migrationsverket hur de avgör vem de betraktar som journalist, men de har alltså inte ställt upp på intervju.

Det är inte bara Wares Khans yrkesidentitet som Migrationsverket avfärdar. Hela hans historia ifrågasätts. 2015 gav Wares Khan upp kampen för en fristad i Sverige efter en utdragen asylprocess. Han återvände till Afghanistan, men tillfångatogs av talibanerna och sattes i läger. Av allt att döma var avsikten att avrätta honom, men han lyckades fly under en morgonbön.

Han satte återigen kurs mot Sverige, fastnade i Bulgarien och skickades tillbaka till Afghanistan. Han flydde ännu en gång och kom till Sverige igen. Men Migrationsverket tror inte på att Wares Khan över huvud taget varit tillbaka i Afghanistan, trots att han lämnat in biljetter och annan dokumentation för att styrka sin berättelse.

Troligen har bulgariska myndigheter en passkopia bevarad, men det har Migrationsverket vägrat att undersöka. De hänvisar till

att det i första hand är den asylsökande som ska styrka sina uppgifter. Inte heller har myndigheten haft något samtal med Wares Khan om hans återvändande till Afghanistan.

- Migrationsverket tar inte sin utredningsplikt på allvar. Wares är helt rättslös, säger Elin Edin.

Inte heller den dödsdom från talibanernas underrättelsetjänst som Wares Khan fått via personer i Afghanistan övertygar Migrationsverket. Stämplarna på pappret räcker inte, dokumentet har inte den officiella status som krävs, tycker myndigheten.

- Det är så här dödsdomar från talibanerna ser ut, det har använts som bevis i åtskilliga asylärenden. Men nu verkar Migrationsverket begära att talibanerna ska diarieföra sina beslut. Det är absurt, säger Elin Edin.

Elin Edin menar att Wares Khans fall är ett exempel på att flyktingars rättssäkerhet kraftigt försämrats.

- Det är ett paradigmskifte. För några år sedan hade jag aldrig förlorat det här fallet.

Inlåst i förvaret i Åstorp fruktar nu Wares Khan för sitt liv. Och längtar efter sitt journalistiska arbete.

- Jag kan inte äta, jag är så rädd. Jag saknar min kamera och mikrofon.

Mitt i den situation han befinner sig i vill han rikta ljuset mot vad som sker i Afghanistan.

- Senast i dag dödades fem kvinnor på en flygplats i Kandahar för att de arbetade. Vi måste berätta om detta. I andra länder vet man inte att det händer.

Olof Olsson Klugman

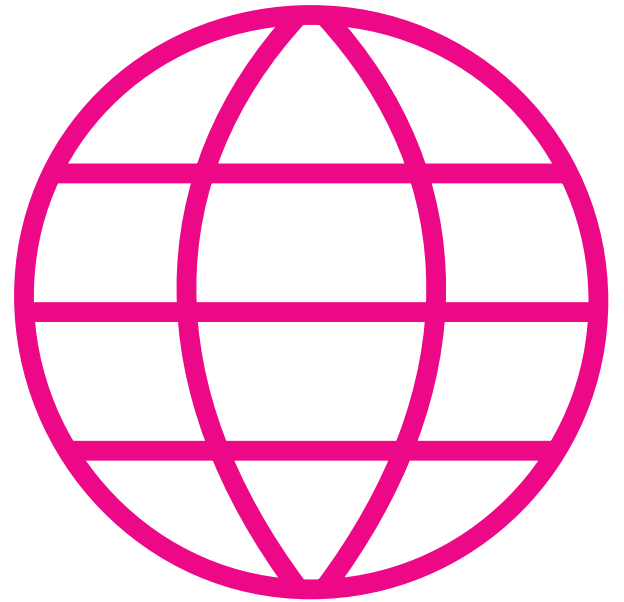


Tisdag 20 december. En man sätter upp ett plakat med texten "The light is stronger than the darkness" i Berlin, Tyskland. Detta efter att en man under måndagen med lastbil kört in i en folksamling vid den traditionella julmarknaden vid Breitscheidplatz, då 12 människor dödades och 48 skadades.

Foto: Matthias Schrader/TT

Återblick 2016

Vi gör nedslag i Syres nyhetsflöde från året. Några av de teman som har återkommit har varit flyktingkrisen och asylfrågorna, de accelererande klimatförändringarna och reaktionerna på det samt den ökande splittringen inom Miljöpartiet. Anmärkningsvärt är också att basinkomst har dykt upp på allt fler länders dagordningar under 2016.



8 januari

Vänsterpartiet protesterar mot utökade id-kontroller

Samma dag som id-kontrollerna på Kastrup inleds genomför Vänsterpartiet i Malmö en motaktion. De delar ut flygblad och pratar med resenärer både på stationerna och på tågen mellan Triangeln och Hyllie.



Foto: Jenny Eriksson

Vänsterpartiet delar ut flygblad med texten "Varning. I dag urholkas människovärdet" till resenärer i Malmö.

22 januari

Förslag om basinkomst i franska parlamentet

Ett förslag om basinkomst har för första gången lagts fram i det franska parlamentet. Det är den socialistiska ledamoten Delphine Batho, som nu för fram idén om en ovillkorad ersättning till alla medborgare.

29 januari

Utredning ifrågasätter Sveriges avtal med Nato

Under våren läggs Världensavtalet mellan Sverige och Nato på riksdagens bord. I går, torsdag 28 januari, presenterade den så kallade "Natoutredningen" sina slutsatser för Sveriges relation till Nato. Utredningen framställdes av en bred politisk palett bestående av diplomater, tidigare utrikesministrar och debattörer från både höger- och vänsterkanten.



5 februari

Girjas vann mot staten

I onsdags vann Girjas sameby målet mot staten gällande förvaltningen av jakten och fisket på byns renskötselområde i fjällen.

Foto: Emma-Sofia Olsson/SvD/TT



Mats "Matti" Berg är ordförande i Girjas sameby.

12 februari

Frankrike förbjuder butiker att kasta mat

I Frankrike finns sedan tidigare en spridd märkning av kantstötta livsmedel, "Les guleuses cassées", som säljs till ett lägre pris. Nu tar landet ett steg till för att stoppa matsvinnet och blir först i världen med att förbjuda butikerna att kasta mat.

19 februari

AP-fonderna investerar i anklagat gruvbolag

Den allvarliga dammolyckan i östra Brasilien i november 2015 solkar även ner svenska AP-fonderna, som visat sig ha investerat 1,7 miljarder i de ansvariga gruvbolagen. Återigen höjs nu kraven på en etisk strategi för AP-fonderna, som också innebär avståndstagande från miljöförstörande verksamhet.

Foto: Leo Correa/AP/TT



Fiskare försöker rädda något av livet i floden Doce i Brasilien efter ett enormt utsläpp av järnmalmavfall.

26 februari

Nyanländas rätt till välfärd på MP-politikernas agenda

Moderaternas utspel om begränsad rätt till välfärd för nyanlända väckte stor uppmärksamhet. När miljöpartister från hela landet nu möts för en så kallad dialogkonferens är en av diskussionspunkterna om olika nivåer i välfärdssystemen för svenskar och nyanlända kan accepteras.

4 mars

Ontario testar basinkomst

Ett pilotprojekt för att testa basinkomst planeras i provinsen Ontario i Kanada. Hur det hela ska utformas är ännu okart men blir det lyckat kan det projektet bli permanent.

11 mars

Flyktigavtal med Turkiet

I måndags höll EU ett toppmöte med Turkiet om flyktingarna. Efter förhandlingarna fastslogs en plan för hur flyktingar ska tas emot. Bland annat bestämdes att alla flyktingar som anländer till Grekland från Turkiet ska skickas tillbaka.

Foto: Marcus Holmgren/TT



I februari slogs nya värmerekord.

Värmerekord i februari

För femte gången i rad slog den globala temperaturen rekord förra månaden och värmeböljan väntas fortsätta. Globalt var medeltemperaturen under februari 2016 mellan 1,15 and 1,4 grader varmare än vanligt.

Foto: Fernando Antonio/AP/TT



Kvinnor bär på plakat med bild på den mördade miljöaktivisten Berta Cáceres under en minneshögtid på Internationella kvinnodagen i Tegucigalpa i Honduras.

18 mars

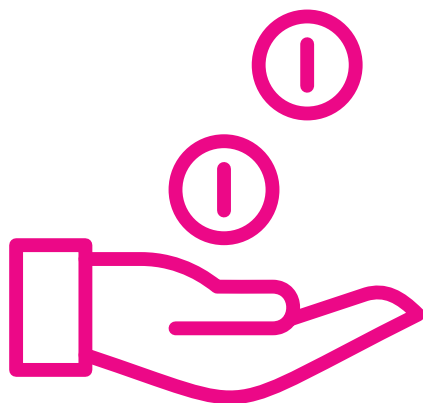
Många aktivister mördas för sitt engagemang

Gräsrotsaktivister som är engagerade i ursprungsbefolkningars rättigheter och miljöfrågor lever farligt i stora delar av världen. Nyligen mördades miljö- och människorättsaktivisten Berta Cáceres i sitt hem i Honduras.

24 mars

Basinkomst upp på agendan i Nya Zeeland

Allt fler etablerade politiker lyfter basinkomst som ett alternativ. Nu har frågan hamnat på agendan i Nya Zeeland då Andrew Little, ledaren för Labour, landets näst största parti, berättat att partiet överväger en ovillkorad grundinkomst.



1 april

Japan och Skottland lyfter basinkomst som alternativ

Idén om en ovillkorad basinkomst, som funnits i politiken sedan 60-talet, har fått ett uppsving på senare år. I Japan tror man nu att ett generellt stöd till unga kan vara ett sätt att möta en avsevärd minskning av konsumtionen, enligt Sankei Daily.

8 april

Flyktingar skickas tillbaka

I måndags började Grekland skicka tillbaka flyktingar till Turkiet. När de första båtarna lämnade Lesbos var det bara en liten grupp aktivister som protesterade. Totalt ska över 5 000 skickas tillbaka.

15 april

Italien röstar om olje- och gasutvinning

På söndag hålls en folkomröstning i Italien som väckt heta diskussioner. Ska staten stoppa licenserna för den oljeborrning och gasutvinning som i dag bedrivs längs den italienska kusten?



22 april

Pressfriheten i Sverige minskar

I Reportrar utan gränser senaste årsindex över pressfriheten i världen halkar Sverige ner tre placeringar: till åttonde plats. "Trenden är tydlig: hoten har ökat både on- och offline", säger Jonathan Lundqvist, ordförande i Reportrar utan gränser, till Syre.

29 april

Kritiserat glyfosat kan bli kvar minst 10 år

Efter vårens intensiva debatt om glyfosat, där många anser att ämnet borde förbjudas, kommer nu EU-kommissionen med ett förslag om att förnya tillståndet i ytterligare 10 år. Glyfosat används i många bekämpningsmedel, varav Monsanto's Roundup är det mest kända.

13 maj

150 svenskar åker till massaktion i Tyskland

Runt 150 svenskar är nu redo att ta till civil olydnad för att stoppa Vattenfalls försäljning av kolgruvor. I helgen ansluter de till massaktionen Ende Gelände som samlar tusentals aktivister från hela Europa. Målet är att genomföra en blockad mot Vattenfalls kolgruva i tyska Lausitz.



Foto: Kristian Buuse

Till helgen är det dags för huvudaktionen Ende Gelände i Tyskland, som riktar sig mot svenska Vattenfall.

20 maj

Bangladesh förstärker skyddsmurar mot havet

Miljontals bangladeshier kan på sikt tvingas bort från sina hem på grund av tilltagande stormar och stigande havsnivåer i klimatförändringarnas spår. Nu har landets myndigheter inlett en satsning för att bygga ut skyddsvallar vid havskusten.

27 maj

Ja till värdlandsavtal

I skuggan av Stefan Löfvens presentation av den nya regeringen röstade riksdagen i onsdags ja till värdlandsavtalet med Nato.



3 juni

Kanadas liberaler ska arbeta för basinkomst

Vid sin kongress röstade Kanadas liberala parti igenom en motion som gör arbetet för basinkomst till en del av partiets officiella politik. Partiet är just nu Kanadas största och leds av landets premiärminister Justin Trudeau.

10 juni

MP-toppar petas

I veckan beslutade Miljöpartiets riksdagsgrupp om ny fördelning av uppdrag för ledamöterna eftersom "sammansättningen i riksdagsgruppen förändrats i och med regeringsombildningen". Det innebär bland annat att Carl Schlyter och Valter Mutt tvingas lämna sina poster. Jabar Amin och Annika Lillemets har av sagt sig sina uppdrag i protest.

17 juni

Foto: Stefan Rosseau/AP/TT



Den irländska artisten Bob Geldof deltog i onsdags i en båt-aktion för att Storbritannien ska stanna i EU. Det är jämnt mellan ja- och nejsidan inför omröstningen nästa torsdag men opinionsundersökningarna pekar alltmer mot ett nej.

Känslostyrt i debatten om brexit i Storbritannien

Nästa vecka avgörs Storbritanniens öde som framtida EU-medlem. Valrörelsen kantas av fräna attacker från båda sidor samtidigt som den största dagstidningen uppmuntrar sina läsare att rösta för utträde. OECD å andra sidan varnar för katastrofala konsekvenser ifall Storbritannien väljer att hoppa av EU-tåget.

23 juni

Ja till skärpt asylpolitik

I tisdags röstade riksdagen ja till den kritiserade åtstramningen av svensk asylpolitik. Lagförslaget klubbades igenom med stor majoritet när Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Moderaterna och Sverigedemokraterna gav det sitt stöd.

1 juli

Ex-militär dömd för mordet på Victor Jara

En före detta chilensk militär, numera bosatt i USA, har funnits skyldig till mordet på artisten Victor Jara. Liksom tusentals andra mördades Jara i samband med kuppen i Chile 1973. Domen är den andra på kort tid mot tidigare representanter av Latinamerikas militärjuntor.

Foto: Claudio Cruz/TT



En kvinna i ett fönster under begravningsprocessionen 2009 för Chiles folkkäre trubadur Victor Jara. Liksom med tusentals andra mördade vänsteraktivister i Chile visste anhöriga till Jara inte vad som hade hänt honom.

8 juli

Omstridda utsläppsrätter ska kompensera kolaffär

Sverige ska köpa utsläppsrätter och skrota dem för att minska utsläppen. Det meddelade regeringen samtidigt som man gav beskedet att Vattenfall får sälja sin brunkolsverksamhet i Tyskland. Men meningarna går isär om nyttan av att köpa utsläppsrätter.

22 juli



Foto: Stefan Jereväng/TT

Boende, föreningar och fem kommuner runt Vättern har engagerat sig mot Försvarets planer.

Ett hundratal överklagar skjutövningar i Vättern

När försvaret vill öva mer vid Vättern hotas såväl dricksvatten som fisk- och fågelarter. Den oron framkommer i de över hundra överklaganden som mark- och miljödomstolen nu har att ta ställning till. Samtidigt tycker försvarsmakten att tillståndet de fått är otillräckligt.

5 augusti

Livsmedelsjätte fasar ut burägg

Det multinationella livsmedelsbolaget Sodexo meddelade förra veckan att de globalt ska arbeta för att helt få bort burägg i sin verksamhet senast till 2025.

12 augusti

Damm stoppas i Amazonas

Det planerade bygget av en jättelik damm på Tapajósfloden i norra Brasilien har stoppats. Det meddelande Brasiliens miljötillsynsmyndighet Ibama. Myndigheten ger inget tillstånd att bygga dammen, uppger organisationen Greenpeace, som i en stor global kampanj arbetat för att stoppa bygget.

19 augusti

USAs oljelobby kraftsamlar

Fueling US forward är en ny amerikansk lobbyorganisation som beskriver sig själva som "en ideell organisation med syftet att utbilda allmänheten om värdet och potentialen i amerikansk energi, av vilken den övervägande majoriteten kommer från fossila bränslen".



26 augusti

MP tappar medlemmar

Miljöpartiet tappar medlemmar. Efter en turbulent vår har fler än vanligt lämnat partiet. Bland dem som begärt utträde nämns Vattenfallaffären och omsvängningen i migrationspolitiken som viktiga orsaker.



Foto: Ulf Palm/TT

Miljöpartiets språkrör Isabella Lövin sommartalar. Förhoppningen om en "Lövin-effekt" har gått om intet.

2 september

Basinkomst på agendan för SSU

Socialdemokratiska ungdomsförbundets idépolitiska tidskrift Tvärdrag uppmanar nu medlemmarna att ordna möten för att diskutera basinkomst, en garanterad inkomst utan krav på motprestation.



2 september**Spansk tjurfäktning satt under stor press**

Debatten om tjurfäktningen har fått ny fart i Spanien i och med en video om unga kalvar som förödmjukas och dödas när matadorer utbildas. Den stora spridningen av filmen har satt ny press på politikerna. Därtill väntar en demonstration i Madrid som antas bli enorm.

Foto: Daniel Ochoa de Olza/AP/TT



Den uråldriga spanska traditionen väcker starka känslor och kritiken växer. Förbjuda, reformera eller lämna i fred är frågan för landets politiker.

6 september**Sveriges utsläpp av växthusgaser ökar**

Enligt en rapport från Statistiska centralbyrån (SCB) ökade Sveriges utsläpp av växthusgaser under första kvartalet av 2016. Siffran har inte varit så här hög sedan 2013.

9 september**Få kvinnor i toppen**

Inför presidentvalet i USA skrivs och talas det mycket om Hillary Clinton, som kan bli landets första kvinnliga president. Men på den globala scenen förblir antalet kvinnliga politiker på absolut högsta nivå extremt lågt.

Foto: Eraldo Peres/TT



Avsättandet av Brasiliens president Dilma Rousseff fick antalet kvinnliga statschefer att minska till 16 i världens nästan 200 länder.

16 september**Tiggandet gör skillnad**

En svensk delegation från bland annat Svenska kyrkan och Göteborgs stift besökte flera romska boplatser runt om i Rumänien och fann tydliga signaler om förbättringar där romerna sökt hjälp ute i Europa - bland annat i Sverige, rapporterar tidskriften Feministiskt perspektiv.

23 september**Det finska försöket med basinkomst kan börja**

Den 9 september gick remisstiden ut och därmed har den finska regeringens proposition om experimentet med basinkomst lämnats över till riksdagen för att klubbas igenom tillsammans med den kommande budgetpropositionen. Experimentet ska sätta igång den 1 januari 2017 och det varar i två år, fram till sista december 2018.



Foto: Lemart Fernström

Det finska experimentet har fått internationell uppmärksamhet och intresset för basinkomst växer. I går startade den första nordiska konferensen på ämnet, som hålls under två dagar i det danska parlamentet.

27 september**Växande kritik mot handelsavtalet Ceta**

Miljö-, fack- och sociala rörelser i Europa har länge protesterat mot Ceta och TTIP, handelsavtalen som förhandlas fram med USA och Kanada. Mest synligt i debatten har TTIP varit men nu närmar sig dock en viktig Ceta-omröstning: "Ceta innebär att vi får TTIP bakvägen" menar till exempel fackförbundet Kommunal.

30 september**Finland skärper arbetet mot rasism och hatbrott**

I Finland ska regeringen se över om det går att förbjuda nazistiska organisationer. Detta efter en dödsmisshandling som väckt starka antirasistiska stämningar i landet.

4 oktober**Parisavtalet går in i ny fas**

Klimatöverenskommelsen från Paris ser nu ut att komma till liv mindre än ett år efter att den skapats. I fredags lyckades EU-ministrarna enas i sista minuten.

**7 oktober****Bredare vägar gav fler bilar**

För fem år sedan breddades flera motorvägar runt Köpenhamn med förhoppningen att få mer flyt i trafiken. Nu visar en ny rapport baserad på GPS-data att köerna återkommit och växer rekordartat, skriver den danska tidskriften Ingeniøren.

21 oktober

Foto: Ismail Coskun/AP/TT

EU vill att Turkiet agerar buffertzon mellan Europa och kriget i Syrien och Turkiet förstärker nu sin gränskontroll med en mur.

Turkiet bygger mur mot Syrien och flyktingarna

Turkiet har aviserat att bygget av en 900 kilometer lång mur längs med den syriska gränsen kommer att stå klar i februari nästa år. Officiellt ska muren hindra "illegala gränsöverskridanden" men bedömare tror även att bygget ska fungera som lockbete i förhandlingarna med EU.

25 oktober**"Djungeln" i Calais har rivits**

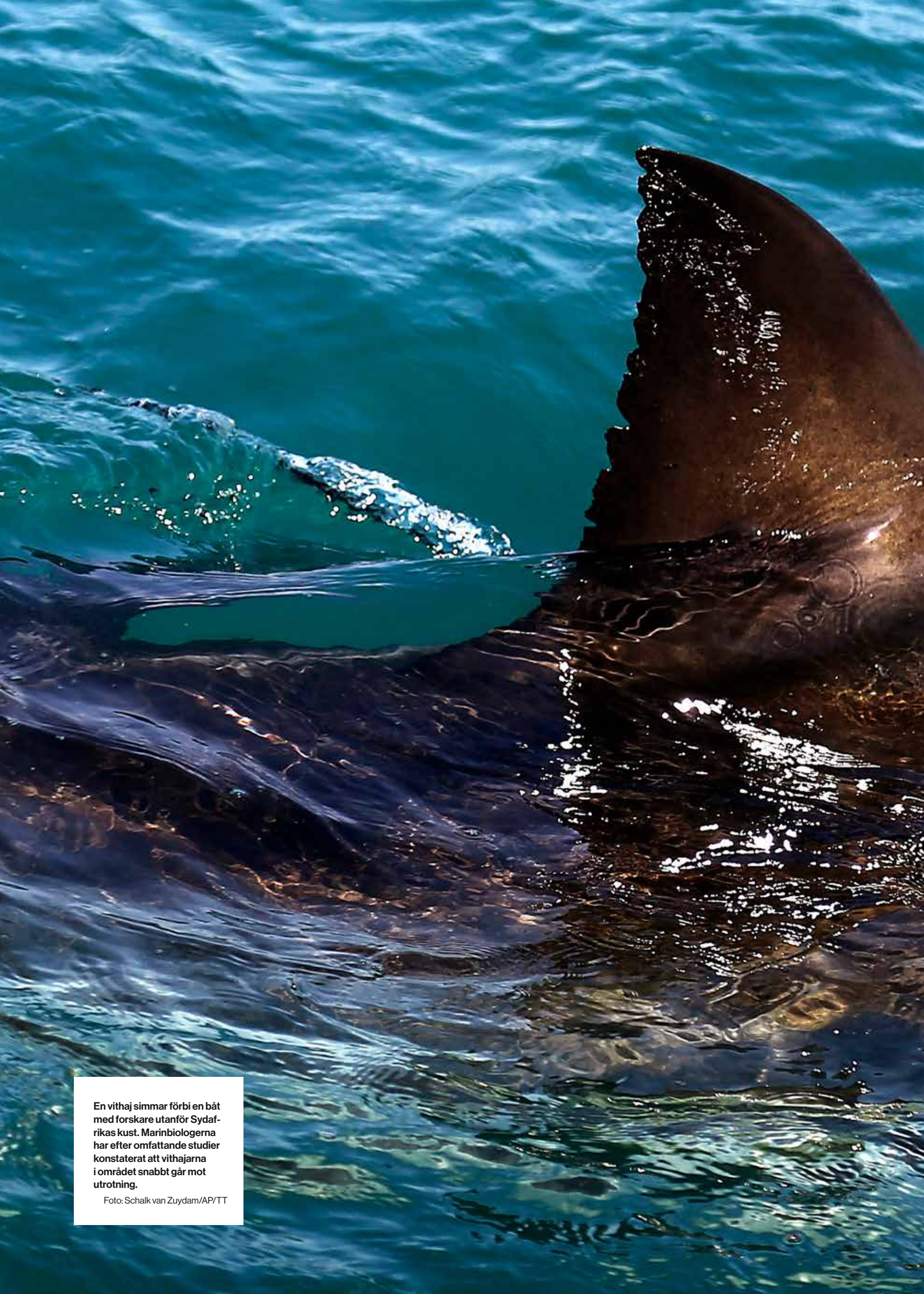
I måndags lämnade tusentals personer migrantlägret "Djungeln" i Calais och i dag börjar rivningen av lägret. Hjälporganisationen Association l'Auberge des Migrants tror dock att vissa inte kommer vilja resa och att många av dem som lämnat lägret kommer att återvända.

11 november**Våldet eskalerar i Dakota**

Mycket har hänt de senaste veckorna i Standing rock i takt med att oljeledningen Dakota Access pipeline närmar sig Missourifloden. Våldet har trappats upp och tungt beväpnad polis drar sig inte för att använda tårgas, pepparsprej, gummikulor och flash-granater mot fredliga demonstranter.

**18 november****Klimatomställningen på väg att sakta in**

EUs miljömyndighet har granskat unionens klimatåtgärder och visar att målen blir svåra att nå. Samtidigt som diskussionerna pågår om EU kan ta tillbaka ledartröjan i FNs klimatarbete efter Trumps valvinst i USA kommer oroande besked från Europeiska miljöbyrå, EEA.



En vithaj simmar förbi en båt med forskare utanför Sydafrikas kust. Marinbiologerna har efter omfattande studier konstaterat att vithajarna i området snabbt går mot utrotning.

Foto: Schalk van Zuydam/AP/TT

Världens hajar i kris

Ytterligare fyra hajarter fördes nyligen upp på Cites lista för handelsskydd av hotade arter. En stor framgång enligt experter. Totalt sett är nu tolv arter skyddade, men ger det någon märkbar effekt? Hajfensfisket i världen har på grund av fenornas värde på marknaden nått ofattbara proportioner, och på många håll är handeln mer eller mindre okontrollerad.

Text: Lotta Silfverbrand

En drygt två meter lång hammarhaj halas upp på ett blodigt däck långt utanför Centralamerikas kust. I en besvärlig och utdragen process, ömsom skär, ömsom hackar besättningen av dess fenor. När alla fenor skurits av sparkar männen den stympade men fortfarande levande kroppen över bord. Medan den långsamt sjunker till botten, förblöder och dör vevas den 20 kilometer långa reven in ytterligare en bit. Nästa haj, en ung silkeshaj, halas upp på däck.

Den lilla båten har en besättning på fyra man och ska vara

till sjöss i en månad. Långreven är försedd med 800 agnade krokar. Det är inte bara haj som fastnar. En havssköldpadda dras upp på båten, den frigörs dock från kroken och kastas tillbaka i havet. Förhoppningsvis något sånär oskadd.

Efter hand fylls lastutrymmet med fenor från en rad olika hajarter. Huruvida hajarna är fredade eller ej tas ingen hänsyn till. Alla hajar, oavsett art och storlek går samma öde till mötes. Hajfening och dumpning av kroppar till havs är förbjudet i hemlandet Costa Rica sedan 2012 men ett lastrum fyllt med enbart fenor är en guldgruva. Att föra de mindre åtråvärda

98%

är minskningen
av vissa hajpopu-
lationer under de
senaste 15 åren,
enligt IUCN.



Foto: Kamran Jebreili/AP/TT

Enligt Internationella Naturvårdsunionen (IUCN) dödas uppskattningsvis 100 miljoner hajar varje år, varav omkring 70 miljoner enbart för fenornas skull.



Inger Näslund, expert på
havs- och fiskefrågor
vid WWF
Foto: WWF

”Trots förbud i många länder är det vanligt att hajar stympas levande och kastas tillbaka i havet.”

kropparna i land skulle innebära stor ekonomisk kostnad.

Filmen jag något motvilligt tar del av är en av tusentals liknande dokumentärer om hajfensfiske på Youtube. Den är inspelad 2011 men fortfarande högst aktuell. Även om priset på fenor sjunkit markant de senaste åren fortsätter verksamheten, till synes i oförminskad omfattning.

Ofattbara siffror

Enligt Internationella Naturvårdsunionen (IUCN) dödas uppskattningsvis 100 miljoner hajar varje år, varav omkring 70 miljoner enbart för fenornas skull. Värdet på fenorna varierar kraftigt. Siffror från 2014 visar att priset, beroende på marknad, art och fenkvalitet, kan röra sig om allt från 125 till 700 dollar kilot. Enligt IUCN har vissa hajpopulationer minskat med upp till 98 procent under de senaste 15 åren.

Jakten på fenor hotar inte bara överlevnaden för flertalet hajararter. På individnivå handlar hanteringen förstås också om grovt djurplågeri.

- Trots förbud i många länder är det vanligt att hajar stympas levande och kastas tillbaka i havet. Det är oetiskt, vidrigt och oacceptabelt, säger Inger Näslund som är expert på havs- och fiskefrågor vid WWF.

De stora hoten

Det största hotet mot världens hajar är den stora efterfrågan på hajfenssoppa i Sydostasien, och då framför allt i Kina där soppan inte bara betraktas som en delikatess och en statussymbol, utan också som potenshöjande medel med läkande egenskaper. Att äta hajfenssoppa är en djupt rotad tradition i landet, framför allt hos överklassen, men sedan 10-15 år tillbaka äts den också av den växande rika medelklassen. Trots att efterfrågan i Kina enligt redovisade siffror sjunkit kan en skål hajfenssoppa fortfarande kosta omkring 100 dollar på exklusiva restauranger.

Pengarna motiverar förstås fiskare och handlare att fortsätta att bryta mot lagen. Till exempel: i maj förra året meddelade Ecuadors inrikesmi-

nister José Serrano att myndigheter i Ecuador beslagtagit 200 000 hajfenor avsedda för den svarta marknaden i Asien. Värdet uppskattades till 14 miljoner kronor.

Det är dock inte bara det riktade hajfisket som är ett problem. Ett annat allvarligt hot mot hajar är att de ofta utgör bifångst vid annat fiske, till exempel vid fiske av tonfisk och svärdfisk.

Jag ser en annan film som är inspelad i augusti 2015. Den ligger på Greenpeaces hemsida och är ett exempel på flera avslöjanden av illegalt fiske under senare år. Den utgörs av en intervju med en besättningsman på en indonesisk tonfiskbåt i Stilla havet. Mannen, vars ansikte är dolt, berättar att vad gäller bifångst av haj så är det upp till kaptenen att bestämma om besättningen får ta tillvara fenor eller ej. Ibland tillåter han, ibland inte.

På just den här turen är det stora däck fullt med hajar. Oavsett om de är döda eller levande skärs fenorna av och kropparna dumpas över bord. Mannen berättar också att fenorna oftast lastas om till andra båtar ute på



Skälet till att fiskare avlägsnar fenorna till havs är att kropparna tar för mycket plats. För en fiskare är ett lastutrymme fyllt med enbart fenor en liten guldgruva. För en handlare är värdet ännu större. Priset på "rätt" marknaden i Asien kan uppgå till 700 dollar kilot.

”Det är inte ovanligt att när ett land reglerar eller kontrollerar handeln noggrannare så byter man transportvägar ...”



Mats Forslund, expert på handel med hotade arter, WWF.

Foto: WWF

öppet vatten. På så vis förs inga bevis på illegalt fiske i land, och besättning- en klarar sig igenom eventuella kontroller.

I en enda hamn i Tapei i Taiwan avslöjade Greenpeace förra året 16 illegala fall av hajfensfiske på tonfiskbåtar. Samtliga inom en period av tre månader.

Enligt Greenpeace utgör fångsten i långrev efter tonfisk regelbundet omkring 25 procent haj. I långrev riktad mot svärdfisk kan bifångsten av haj utgöra hela 50 procent. Dessutom fastnar en rad andra marina djur på krokarna. Enligt Greenpeace dör uppskattningsvis 300 000 havssköldpaddor och minst 60 000 sjöfåglar längs långrev varje år.

I samband med avslöjandena i Taiwan upptäcktes också kränkande behandling av besättningsmän. Som fördröjda och uteblivna löner, fruktansvärda arbetsförhållanden, misshandel och dödsfall till sjöss.

Nya handelsvägar

Navet för handeln med hajfenor är Hongkong, som enligt en färsk undersökning, som genomförts av The wildlife trade monitoring network (Traffic), i dag står för omkring 40 procent av den globala importen och återexporten av hajfenor. Därifrån har fenor exporterats framför allt till fastlandet

Kina, som traditionellt sett varit den största importören, men också till flertalet andra länder, som Singapo- re, Vietnam och Taiwan.

Enligt undersökningen minskade dock exporten av hajfenor från Hongkong till fastlandet Kina markant med början 2010. Minskningen uppvägdes dock av att Vietnam då började överta ställningen som den största importören av fenor från Hongkong. Men enligt studien fungerar Vietnam endast som en transitpunkt för omdirigering av fenor till andra marknader. Att handelsvägarna har omdirigerats innebär att man inte säkert kan dra slutsatsen att den minskade importen till Kina motsvarar en nedgång i den globala handeln.

– Det kan mycket väl också vara så att hajfenshandeln funnit nya vägar till Kina – nu via Vietnam. Det är inte ovanligt att när ett land reglerar eller kontrollerar handeln noggrannare så byter man transportvägar för att kunna fortsätta. Det gäller därför hela tiden att följa handelsvägarna, för att kunna agera när det behövs, säger Mats Forslund, expert på handel med hotade arter, WWF.

Information ger effekt

Mest troligt har ändå konsumtionen av hajfenssoppa minskat i Kina under senare år, vilket förmodas vara ett re-

Torkade hajfenor till salu i en butik i Los Angeles Chinatown.



Foto: Kin Cheung/AP/TT



Foto: Kin Cheung/AP/TT

Hajfenssoppa på en restaurang i Hong Kong. Rätten är en eftertraktad delikatess i Kina och tillskrivs många hälsofördelar.

”... priserna på fenor fortsätter att driva det oetiska fisket.”



Foto: Nick Ut/AP/TT



Kökschefen Joe Chan visar upp tillagad hajfena på sin restaurang Sun Tung Lok i Hongkong.



Foto: AP/TT

Cites

Cites står för "Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora". Cites, även kallad Washingtonkonventionen, är ett internationellt avtal som reglerar handeln med hotade arter av vilda djur och växter.

Det finns cirka 5600 djurarter och över 30 000 växtarter som är starkt hotade världen över.

Konventionen började gälla år 1975 och i dag har 182 länder anslutit sig till den för att garantera den biologiska mångfalden i världen. I Sverige är Jordbruksverket den administrativa Cites-myndigheten som samordnar Cites-arbetet i Sverige.

Källa: Jordbruksverket

Brittiska affärsmannen Richard Branson och pensionerade basketstjärnan Yao Ming är båda ambassadörer för organisationen Wild aid. De deltog på en presskonferens i Shanghai 2011 där de uppmanade Kinas rikaste och mest inflytelserika affärsmän att sluta äta hajfenssoppa.

sultat av att flertalet djurskydds- och miljöorganisationer under många år målmedvetet kampanjat för att stoppa hajfensindustrin. Ett exempel på det är en film från 2013 i vilken den populära basketstjärnan Yao Ming medverkar. I filmen som visar hur hajfensfiske bedrivs tar han tydligt avstånd från soppan. Gensvaret kom omedelbart, framförallt från landets yngre befolkning. Filmen bidrog också till att många av landets restauranger tog bort soppan från sina menyer.

Den 1 januari 2014, efter påtryckningar från ett flertal djurskyddsorganisationer, införde Kinas regering dessutom förbud mot hajfenssoppa vid offentliga middagar. Enligt organisationen Wild aid bidrog även det till att kraftigt minska efterfrågan på soppa, framförallt i rättens huvudfästen i Kina.

Anti-hajfiskekampanjer genom åren har också lett till att några av landets största hotellkedjor har slutat

servera hajfenssoppa och till att ett flertal flygbolag numera säger nej till frakt av hajfenor.

- Information ger bra effekt, och det är naturligtvis positivt om Kina och andra länder tar ett steg i rätt riktning, men det räcker tyvärr inte. Det finns fortfarande en alldeles för stor marknad för hajprodukter, och priserna på fenor fortsätter att driva det oetiska fisket, säger Inger Näslund.

De goda resultaten i samband med kampanjer som informerar om hajfensindustrin talar för att kinesernas omfattande konsumtion av hajfenssoppa är baserad på okunskap snarare än på nonchalans.

När djurskyddsorganisationen Wild aid påbörjade sin kampanj mot hajfensfiske år 2006 visade en undersökning att hela 75 procent av kineserna var omedvetna om att hajfenssoppa faktiskt innehöll hajfena. Rakt översatt från mandarin heter soppan "fish wing soup". Dessutom trodde 19

procent att fenor växer tillbaka. Väldigt få visste att fisket utgjorde hot mot hajpopulationer.

Regler inom EU

Inom EU har fening av haj och dumpning av kroppar till havs varit förbjudet sedan 2003. Kryphål i lagen innebär dock att medlemsstaterna hade rätt att utfärda specialtillstånd för fening ombord på fartyg, något som utnyttjats av framför allt Spanien och Portugal, som båda är stora exportörer av hajfenor. Tillstånd gjorde det också möjligt för fartygen att landa fenor och kroppar i olika hamnar, vilket inneburit att kontrollerna har varit mycket komplicerade att genomföra. Man har helt enkelt inte kunnat avgöra om antalet kroppar som förts iland stämt överens med antalet fenor, vilket har gett ett betydande utrymme för illegal fening.

För att täppa igen kryphålen god-



Foto: Leftis Pitarakis/AP/TT

Performance-artisten Alice Newstead har piercat huden med hajfiskekrokar och hängt sig från taket i linor utklädd till haj. Akten var en del av en demonstration mot hajfisket som organisationen Sea Shepherd genomförde i London 2008.

kände EU 2013 en ny lag som förbjuder all hajfening på alla fartyg i EU-vatten, samt på alla EU-registrerade fartyg på samtliga vatten, oavsett världsdel. Den nya lagen säger alltså att hajar måste föras i land intakta.

Ett problem som dock kvarstår är att europeiska fiskare kan flagga ut sina fartyg till ett land där hajfensfiske är tillåtet, en metod som använts av bland annat Spanien och Portugal.

- Det är ett problem som tyvärr är svårt att komma runt eftersom utflaggning av fartyg är tillåtet, säger Inger Näslund.

Skyddade arter

År 2003 uppfördes för första gången hajar på Cites internationella skyddslista. Det gällde då två arter, brughaj och valhaj och två år senare uppfördes vithaj på listan. Sedan dröjde det till 2013 då årfenhaj och tre arter av hammarhaj lades till. Och i höstas har

ytterligare fyra arter inkluderats på listan, silkeshaj samt tre rävhajar.

- Det här var ett av de mest framgångsrika Cites-mötena någonsin när det gäller att stoppa ohållbar handel med arter. Regeringarna har agerat kraftfullt utifrån försiktighetsprincipen. De har gått mer på vetenskapliga fakta än kortsiktiga politiska beslut, vilket är hoppningivande. Mötet visade också på ett trendbrott när fiskar och hajar återigen förs upp på skyddslistorna, säger Mats Forslund.

Internationella beslut

EU är alltså inte ensamma om att vilja reglera hajfisket. Ett flertal länder, som Fiji, Sri Lanka och Maldiverna har nu tagit på sig ledartröjorna när det gäller att lyfta fram behovet av skydd för hajar. Men huruvida fler och nya regler kommer att efterföljas är som sagt högst osäkert. Avslöjande efter avslöjande visar ju tydligt

Cites senaste möte

Under Cites-konventionens möte i Sydafrika (CoP 17), 24 september-5 oktober, inkluderades fyra nya hajarter på listan, silkeshaj samt tre rävhajar. Samtliga är listade under appendix 2, vilket innebär att de inte är helt fredade, men det förpliktar Cites-parterna att införa internationella handelsrestriktioner för att säkerställa hållbar och laglig export med dem. I praktiken innebär det att import och export endast kan ske med specialtillstånd och att tullen i olika länder ska genomföra extra noggranna kontroller. De ska även undersöka illegal import och export.



”Försvinner hajarna blir konsekvenserna sannolikt allvarliga ...”

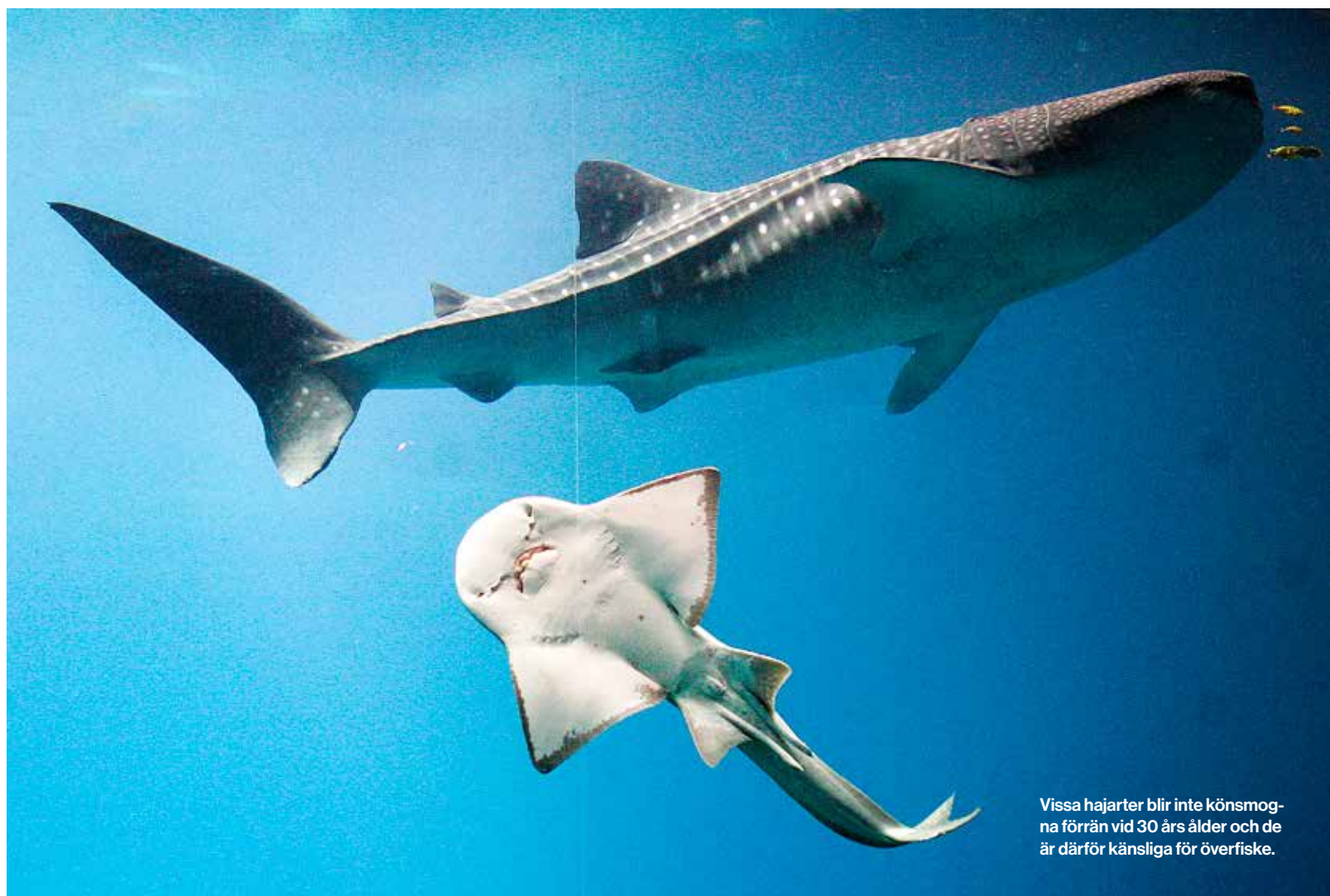
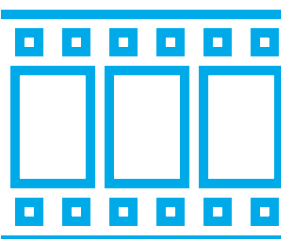


Foto: John Bazemore/AP/TT

Vissa hajarter blir inte könsmogna förrän vid 30 års ålder och de är därför känsliga för överfiske.



Filmtips:

”Sharkwater” av och med djuphavsdykaren och aktivisten Rob Stewart

”Sharkbait” av Gordon Ramsey

Söker du på ”shark finning” på Youtube får du närmare 15 000 träffar.

att fisket och handeln fortfarande är okontrollerat i flera länder där förbud finns. Mutpengar byter händer, kontrollanter och myndigheter blundar för problemet.

- Handeln med hajfenor är väldigt svår att överblicka och därför också svår att reglera. Eftersom regleringarna beslutas på nationell nivå ser lagarna olika ut på olika ställen i världen. Det gör arbetet med att få ett uthålligt och etiskt fiske komplicerat. För att komma till rätta med det krävs ett omfattande och intensivt arbete i framtiden. Grunderna är nu lagda men det krävs implementering i lagstiftning samt kontroll av handeln, säger Mats Forslund.

- Vad som behövs är ett internationellt beslut som också verkställs, så att det blir en förändring i verkligheten. Sen beror det på hur väl olika länders kontrollsystem fungerar. Det kommer också att bero på olika länders eko-

nomiska vinster och förluster i samband med hajfenshandeln. Vår vision är förstås att försöka stoppa hajfensfiske helt och hållet. Men som all illegal verksamhet så kommer det sannolikt att fortsätta. I hur stor omfattning är omöjligt att veta. Det viktiga är att vi kan begränsa det drastiskt, säger Inger Näslund.

Extremt känsliga

Inger Näslund berättar att WWF samarbetar med lokalbefolkningar runt om i världen, och att de försöker påverka politiker och företag för att få till ett hållbart fiske utan destruktiva metoder.

- Vårt arbete går till stor del ut på att sprida information i olika kanaler. Vi väcker också frågorna vid Cites- och CBD-möten, bland annat. Ett annat sätt är lobbying på olika nivåer. Då riktar vi oss mot företag som kanske processar eller transporterar hajprodukter.

Just hajar är ovanligt känsliga för överfiske. Den främsta anledningen är att de flesta hajarter reproducerar sig långsamt, det vill säga att de växer långsamt, blir könsmogna sent och föder få ungar.

- Vissa arter blir inte könsmogna förrän vid 30 års ålder. Vissa föder bara en unge vartannat år. Därför sjunker antalet individer i vissa hajpopulationer väldigt snabbt vid överfiske, och återhämtar sig mycket långsamt eller inte alls.

Att hajar ligger i toppen av den marina näringskedjan gör det nuvarande läget extra oroande.

- De spelar en nyckelroll i världens hav, bland annat genom att hålla bytespopulationer i schack. Försvinner hajarna blir konsekvenserna sannolikt allvarliga för de marina ekosystemen, säger Inger Näslund.

Lotta Silfverbrand

Hajar

Hajar räknas till broskfiskar (Chondrichthyes) vilket innebär att skelettet är gjort av brosk. Till skillnad från benfiskar (Osteichthyes) föder de flesta hajar levande ungar då äggen kläcks inne i honan.

Det finns 800 arter av hajar och rockor i världen i släktet broskfiskar. Vissa hajar lever på flera hundra meters djup, medan andra håller sig till korallreven eller simmar ute i det öppna havet.

En del arter är allätare och lever av fiskar, kräftdjur, sköldpaddor eller marina däggdjur, som sälar. Andra äter plankton och får i sig föda genom att filtrera vatten när de simmar.



Hajar i Sverige

I Sverige förekommer flera olika hajarter, däribland småfläckig rödhaj, pigghaj och håbrand eller sillhaj som den även kallas. Även världens näst största haj, brugden, kan ses i svenska vatten även om den är sällsynt. Brugden, som är en planktonätare, kan bli nästan 14 meter lång och väga upp till 7 ton.

Förökar sig långsamt

Eftersom många hajar förökar sig långsamt, det vill säga blir könsmogna vid relativt hög ålder och föder få ungar, så är de extra känsliga för överfiske. Man beräknar att omkring en tredjedel av världens hajarter är hotade på grund av ett alltför intensivt fiske.

Efterfrågade produkter

Det är inte enbart efterfrågan på fenor som driver hajfisket i världen. Även brosk, leverolja, tänder, kött och läder har sitt värde på ett flertal marknader. Det kan hittas i hälsokostbutiker, stormarknader, apotek, modebutiker och souveniraffärer världen över.

70–80%

av hajarna och rockorna finns på IUCNs rödlista – till exempel vithajen, olika arter av hammarhaj och manta-rockan.



Olika livsmiljöer

Beroende på var hajarterna lever brukar de delas in i två grupper – pelagiska hajar och revhajar.

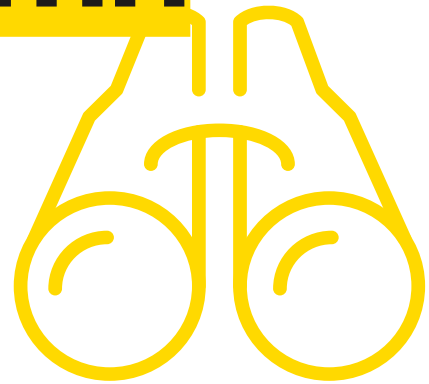
Pelagiska hajar lever i öppna havsområden och i gruppen ingår bland annat våra största hajarter – valhaj, brugd och jättemunhaj som alla tre är planktonätare.

Revhajar lever i tropiska havsområden i anslutning till laguner eller korallrev. Där äter de fiskar, bläckfiskar, krabbor och andra kräftdjur. Exempel på revhajar är grå revhaj, vitspetsad revhaj, svartspetsad revhaj och korallhaj.

I blickfånget: Maria Rashidi från Kvinnors rätt

Kampen mot våld och hot i hederns namn

Hon kämpar för hedersutsatta kvinnors livsvillkor och för att få politikerna att ta könssegregationen i många av våra svenska förorter på allvar. Under hösten var det 15 år sedan Maria Rashidi var med och grundade föreningen Kvinnors rätt. Det var samma år som Fadime Sahindal höll sitt gripande tal i riksdagen om att invandrarflickor borde åtnjuta samma rättigheter som flickor födda i Sverige gör.



Maria Rashidi fungerar som språkrör för Kvinnors rätt, men bakom den ideella organisationen står en hel stab av frivilliga krafter samt ett par deltidsanställda som får verksamheten att gå runt.

Hennes arbetsuppgifter består i allt från att hjälpa hedersutsatta kvinnor att polisanmäla förövaren, översätta blanketter, följa med på rättegångar till att ansvara för jourtelefonen och hjälpa kvinnor som behöver komma i kontakt med kvinnojourer. En stor del av tiden går också åt till opinionsbildning för att sprida kunskapen om vad det innebär för de invandrar kvinnor som inte besitter samma mänskliga och demokratiska rättigheter som övriga medborgare gör.

- Vi har varnat för denna utveckling i många år, säger Maria Rashidi.

Hon menar att makthavarna måste ställa större krav på att de religiösa samfund som får ekonomiskt stöd till sina verksamheter genom Nämnden för statligt stöd till Trossamfund, också blir skyldiga att återskapa vad bidragen går till.

- Bidrar de till jämställdhetsprojekt eller könsdiskriminerande aktiviteter? frågar Maria Rashidi som anser att pengarna borde användas till att skydda invandrar kvinnor, inte till att uppföstra dem till kuvade kvinnor.

Förvisso kommer ämnet upp på agendan när politiker som Jan Björklund, Åsa Regnér och Birgitta Ohlsson talar om hedersrelaterat våld och förtryck. I dag känner många till uttryck som balkongflickor, oskuldstester, könsapartheid och könssegregation. Men även om det satsas stora summor på att hjälpa de ungdomar som hotas av hedersbrott och att hedersutbilda myndigheter, menar Maria Rashidi att roten till problemet ligger hos de

manliga enklaver som använder unga flickor som flaggskepp i religionens namn. Det är dags för beslutsfattare att ta frågan på allvar.

Från Iran till Sverige

Maria Rashidi kom som 31-åring till Sverige 1987 tillsammans med sina tre barn, mitt under kriget mellan Iran och Irak. En tid då många trodde att ayatolla Khomeini skulle befria det iranska folket, men snabbt blev varse att så inte var fallet när sharialagar, som i stället starkt begränsade befolkningen, infördes. Framför allt drabbades kvinnorna, som tvingades bära slöja.

Sedan tidigare studerade släktingar till henne i Uppsala och hon minns känslan av frihet när hon väl var på plats i det kalla landet långt uppe i norr.

- Jag kunde klä mig som jag ville, tänka som jag ville och säga vad jag ville.

Än i dag minns hon svenskarernas varma och vänliga mottagande. Livet utan kontroll kändes surrealistiskt. Ett och ett halvt år senare kom hennes man. Det blev fortsättningen på 18 år av fysisk och psykisk misshandel. Ett rent helvete. Varje gång hon försökte

lämna honom, hotade han att ta barnen ifrån henne. Hemma i Iran hade han varit respekterad, rektor på en skola och familjens överhuvud. I sitt nya hemland hade han svårt att anpassa sig. Svårt att lära sig det nya språket och Maria Rashidi fick fungera som hans tolk. I det svenska samhället hade hon möjlighet att prata med andra män och mannens kontrollbehov växte allteftersom han mådde allt sämre.

- Han kände sig kränkt av det svenska samhället.

Syraattacken

Mannen ville flytta hem till Iran, men hon vägrade. När misshandeln intensifierades, tog hon till slut ut skilsmässa. Trots att hon hade skuldkänslor inför barnen för att hon splittrade familjen. De två äldsta barnen följde med pappan, och yngsta dottern stannade hos henne.

När familjen levte separerad en tid, fick exmannen äldsta dottern att ringa sin mamma med önskan om att de skulle ses. Maria Rashidi gick honom till mötes och tillsammans med dottern träffades de alla tre på ett kafé. Under mötet betedde mannen nervöst, och

Om Maria Rashidi:

- språkrör och en av grundarna av Kvinnors rätt som stöder hedersutsatta kvinnor. Nu firar den ideella föreningen 15-års jubileum.

- kom till Sverige 1987 från Iran.



Hedersutsatta kvinnor lever ofta mycket isolerade. Maria Rashidi från Kvinnors rätt är då ett stöd i allt det juridiska och praktiska som måste ordnas.

efteråt skjutsade han henne hem till bostaden. Utanför porten frågade en främmande ung man vad klockan var. Maria Rashidi kände instinktivt att något var fel, mer hann hon inte tänka innan en obeskrivlig smärta högg tag i henne. Och dottern som stod bredvid, såg den främmande unge mannen kasta frätande syra i hennes mammas ansikte. På några sekunder förändrades livet för all framtid.

- Det var orättvist mot vår dotter, säger Maria Rashidi och för första gången under intervjun blir hon tyst och har svårt att hitta orden.

Exmannen greps och anhölls, men kunde senare fly tillbaka till Iran när han släpptes på grund av bristande bevis för att han låg bakom dådet. Den främmande unge killen som kastat syran identifierades aldrig.

Mannens egendom

Efter 96 operationer har Maria Rashidi i dag ett nytt ansikte. Hon förklarar att det var exmannens avsikt att förstöra hen-

nes vackra ansikte med syra, så att ingen annan skulle vilja ha henne. Om han inte fick henne, skulle ingen annan heller få henne.

- Det är det heder handlar om, att kvinnan är mannens egendom.

För några år sedan avled exmannen i hemlandet efter en tids hjärtbesvär. Innan han dog, ringde han till en av döttrarna och frågade om Maria Rashidi kunde förlåta honom.

Maria Rashidi tänker inte låta sig tystas. Redan när hon efter syraattacken sökte hjälp hos Riksförbunden för iranier och de ställde som motkrav att hon inte skulle uttala sig i media - redan där påbörjades hennes resa som talesperson för utsatta kvinnor.

- När jag fick förfrågan om att tala offentligt var jag jätterädd. Men responsen blev så enormt positiv.

Förtryck och heder

Målsättningen nu för föreningen Kvinnors rätt är att ta steget ut till bland annat SFI (Svenska för invandrare), flyktningförläggning-

ar och religiösa samfund för att där föreläsa och utbilda om kvinnors-, barns- och homosexuellas rättigheter. Om jämställdhet i stort.

- Hederskultur är inget man ska vara stolt över, säger Maria Rashidi.

Hon jämför med England där religiösa samfund i vissa bostadsområden infört och lever efter sharialagar, något som hon menar snart även kan vara en verklighet i våra svenska förorter. Bostadsområden där det offentliga rummet ej längre är till för kvinnorna.

Tuffare klimat i dag

Enligt Maria Rashidi är det omkring 100 000 ungdomar som växer upp med förtryck och hot i hederns namn och könssegraderad undervisning i skolan innebär att vissa flickor inte tillåts följa med på exempelvis skolutflykter. Alltför många tillåts inte välja sin partner i kärlekens namn. Hon ställer sig frågan: vart ska alla de demokratiska och liberala muslimerna ta vägen som

kan skilja mellan religion och politik och har respekt för kvinnors lika värde?

- Jag som en gång flytt från det religiösa förtrycket i Iran ser förärat på hur samma fundamentalism växer sig allt starkare i jämställdhetens bästa land, säger Maria Rashidi och tillägger: Jag kan inte blunda för det som händer våra unga tjejer i många av våra förorter.

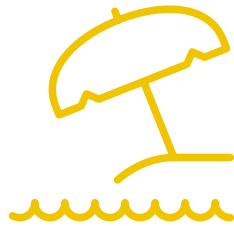
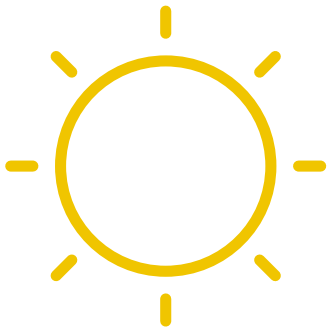
Hon upplever att det i dag är stor skillnad mot det Sverige hon en gång kom till i slutet av 1980-talet när det svenska samhället var öppet och snällt. Ett sekulariserat samhälle där medborgarna respekterade varandra.

- Klimatet har blivit tuffare och mycket mer fördömande.

Under de 15 år som Maria Rashidi genom föreningen Kvinnors rätt arbetat för alla kvinnors mänskliga och demokratiska rättigheter har hon ändå sett att vissa framsteg gjorts.

- I dag vågar flickor och kvinnor prata om vad de utsätts för. Och de polisanmäler. Det är positivt.

Text och foto: Elisabet Omsén



Omöjlig intervju: Jesus

"Vi är alla Gud"



Under ett parasoll vid Döda havet dyker Jesus upp och tar ett snack med Jerker Jansson om den motsägelsefulla religion som har uppstått omkring honom.

Feta ryska män i minimåla badbyxor guppar som rosa badankor på det salta vattnet i Döda havet i sällskap av kvinnor med silikonbröst som får deras kroppar att se ut att trotsa tyngdlagen. Jag sitter med ett glas mineralvatten under ett av parasollen på stranden och ångrar att jag badade. Det svider över hela kroppen. Huden känns oljig trots att jag har duschat flera gånger.

Dödahavsruellarna

Någon slår sig ner under parasollet bredvid mig. En snubbe. Långhårig och skäggig, i slitna jeans och en t-shirt med ett fredsmärke på.

- Jo, säger han. Det är makabert. Där borta hittade man Dödahavsruellarna. Några kilometer åt det hållet grävde Kleopatras slavar upp koppar ur ökensanden. Lite längre bort finns meterhöga stenåldersristningar i bergen. Du kan inte spotta här utan att träffa historia. Och så använder människor stället till det här.

Han slår ut med armen.

- Skit är det. Mitt namn är Jesus, förresten.

- Aha, svarar jag skeptiskt och tar en klunk ur glaset.

Vin. Jag stirrar på mannen vid min sida. Han skrattar.

- Jäpp, det är jag.

- Jesus? Guds son? undrar jag försiktigt.

Han nickar.

- Eller det där med Guds son är ett missförstånd. Vi är alla Guds barn. Vi är alla Gud. Jag är inte unik, tvärtom är jag lika vilken som alla andra.

Trivsamt skybar

Trots att det ställe jag befinner mig på är nerlusat med historia, inte minst religiös historia, känns det som om jag har hamnat i något som mest kan liknas vid en Finlandsfärja. I går var det sabbat. På det slitna lyxhotellet där jag bor serverades en buffé av koshermat ackompanjerad av ljudet från showen med sångare och dansare från något muslimskt land, oklart vilket, men eftersom rättrogna judar inte arbetar på sabbaten får man ta in folk som kan det för att bli underhållen.

Jag undrar vad Jesus har här att göra. Inte riktigt hans stil.

- Nä, men jag hade ett ärende till Galileiska sjön och passade på att ta ett par dar ledigt. De har en mycket trivsamt skybar här.

Jag skrattar till. Jesus pekar på



"Morsan kunde lika gärna ha blivit stenad till döds för äktenskapsbrott" säger Jesus.

ett par män som förgäves försöker ta sig upp ur vattnet.

- Alla dessa kameler. Det roar mig att se dem. Hycklande, giriga, hänsynslösa. Ändå tror de sig vara utvalda. Det är precis dem jag snackade om när jag talade om nålsögat.

- Kommer de verkligen inte till himmelen? undrar jag.

- Jo, då, men det är svårare. Du vet, mitt budskap är extremt enkelt. Det är bara att läsa. Men från första stund har folk använt mig till motsatsen till det jag pre-

dikade. Krigarjesus, vilken idioti. Och alla reaktionära budskap som man har tvingat på mig. Rena dyngan!

Den som är utan synd

Vinet är inte illa. Lite sött och blaskigt, men iskallt rödvin är godare än jag hade trott. Jesus viftar på en av servitriserna och ber om ett glas öl.

- Men finns det inte utrymme för en reaktionär tolkning av vad du sa?

- Nej. Nu har visserligen folk petat in lite vad de vill i evangelierna, men det är svårt att egentligen hitta stöd för det som det moralistiska, intoleranta paket som tror sig vara fromma kristna. De som bär sina kors synligast är ofta de som vet minst om mig. Du vet ju hur de använder Gamla testamentet som en sorts buffé, ungefär som den de serverade i går. Den som vill kan hitta stöd för det mesta där.

Nya testamentet är också motsägelsefullt. Det finns de som hävdar att texterna är så pass motsägelsefulla att det måste ha funnits olika personer som man har baserat figuren Jesus på. Ena stunden säger han att man ska vörda sina föräldrar, nästa stund att man ska hata dem.

Bild: Vladimir/Wikimedia Commons



Foto: Eduardo Verdugo/AP/TT

På marknaden i Mexico City kan man köpa små Jesusbarn i porslin.

- Typiskt exempel, säger Jesus. Jag levde i ett samhälle där släkten, klanen var viktigare än du själv. Min mor giftes bort i tidiga tonåren med en betydligt äldre man. Ett resonemangsäktenskap. Jag menade att det där bara håller nere människor. Jag ville befria människor från det som ni i dag kallar hederskultur. Morsan kunde lika gärna ha blivit stenad till döds för äktenskapsbrott eller hor. Det är en tämligen kass sedvänja.

- Den som själv är utan synd kan kasta den första stenen, mumlar jag.

- Exakt. De blev tysta rätt snabbt, de skriftlärda, skrattar Jesus. En annan favorit är: "Ett fattas dig. Gå och sälj allt du har och ge åt de fattiga; då får du en skatt i himlen. Kom sedan och följ mig."

Bortom jaget

Männen som Jesus kallat kameler har till slut lyckats ta sig upp på fötter. De grinar illa när de trampar på de köttbullsstora saltkristallerna som ligger i ett tjockt lager i vattnet och i vattenbrynet.



"Krigarjesus, vilken idioti!" säger Jesus. Här har han hamnat i kulregnet i en kyrka i Sri Lanka.

- Samtidigt säger du att du inte har kommit för att upphäva den gamla lagen? undrar jag.

- Nej. Jag fullbordar den. Religiösa regler finns till just för att folk bryter mot dem. Det finns liksom inget förbud mot att äta rutten grävling på en tisdag. Få människor skulle komma på tanken att göra det. Religiösa lagar är i allra högsta grad mänskliga lagar. Tro mig. Gud struntar i vem du ligger med eller hur du klär dig.

- Men du kan ju inte både säga

att du respekterar lagen och förkastar den?

- Nej, och det gör jag inte. Den gamla lagen utvecklades under många sekel, den är ett lappverk av olika idéströmningar, olika individers privata funderingar och moral. Till slut blev den så komplex att det ofta inte går att följa ett bud utan att bryta mot ett annat. Jag dekonstruerade lagen, om du vill. Kokade ner soppan till några enkla idéer. Kärleksbudskapet i princip.

Respekt och empati

Jag nickar. Han är som jag har tänkt mig honom.

- Men när du säger att den som vill gå i dina spår måste förneka sig själv och varje dag bära sitt kors blir jag förvirrad. Är inte målet att hitta sig själv?

- Nej. Eller jo. Människor är så upptagna av sina egon, av jagets ständiga tjat, att de inte kan hitta sig själva. Bara genom att se bortom jaget, bortom den omedelbara behovstillfredsställelsen, kan du befrias.

Det är nästan ett buddhistiskt

budskap. Inte underligt. Berättelsen om Jesus är inte unik, det finns liknande berättelser från andra kulturer långt österut. Men den revolutionära Jesus? Han levde i egendomsgemenskap, i självvald fattigdom och låter ofta som någon sorts anarkist.

- Jag vet. Folk har skrivit en massa böcker där jag ena stunden är liberal, nästa kommunist eller reaktionär. Det är ytterligare ett lager av projiceringar. Jag är inte politisk. Mitt budskap handlar om att människor ska behandla varandra med respekt och empati. Under de tvåtusen år som har gått sedan jag dog har goda människor kunnat använda min lära till de mest underbara saker, alldeles oavsett det samhällssystem de levt under.

- Men nog fan är du anarkist?

- Nej, jag är inte ens anarkist.

Jesus tittar ut över vattnet. Suckar.

- Nä, vad sägs om att ta hissen upp till skybaren och dricka paraplydrinkar? Känns som att det är det enda det här stället duger till.

Jerker Jansson

En nordisk kulturväxt som ersätter julskinkan

Kålroten är en av få kulturväxter som har sitt ursprung i Norden och den har en självklar plats på julbordet oavsett om man är köttätare eller vegan.

Martin Ragnar är forskare, författare och företagsledare. Han är också ledamot i Kålrotsakademien. Akademien bildades 2015 och består av 18 ledamöter med olika bakgrund, alla med ett brinnande intresse för gastronomi. Man kan kanske undra, vad det är som är så speciellt med just kålrötter.

- Mycket! Olikt de flesta andra kulturväxter finns det ingen vild kålrot som människan domesticerat, såsom är fallet med till exempel morot eller palsternacka. I stället är kålroten en skapelse av människan, säger Martin Ragnar.

Kålroten är en hybrid mellan vitkål och rova, och tros ha uppstått under andra halvan av 1600-talet i dagens Finland, som på den ti-

den tillhörde Sverige. På engelska kallas därför kålroten för swede eller rutabaga, från det dialektala ordet rotabagge.

- Kålroten är en av väldigt få kulturväxter som har sitt biologiska ursprung i Sverige och Norden. Vi kan som svenskar helt enkelt vara stolta över att ha bidragit med en väldigt spännande grönsak till världens gastronomi, säger Martin Ragnar.

Förutom att använda kålroten till rotmos, i grytor, soppor och pytyter, passar den utmärkt att skiva, panera och steka som schnitzlar. Men det är nu kring jul som kålroten lyser som starkast på mat-himlen. Veganer och vegetarianer använder den nämligen som ersättning för skinka. Och det är så klart ingen överraskning för Kålrotsakademien.



Martin Ragnar, Kålrotsakademien, ger tips om hur man bäst tillagar julroten.

intressanta sätten att förtära en kålrot på, säger Martin Ragnar.

Denna jul är det många som fått upp ögonen för den så kallade julroten. Flera stora mataktörer har delat recept i sociala medier. Men julroten är ingalunda någon ny företeelse. Den kan spåras ända tillbaka till hälsovågen på 1970-talet. Och som motsats till vad det i dag kan verka, har julroten varit rejält hånad av erfarna veganer under 2000-talet.

Men det bekommer knappast Kålrotsakademien. Martin Ragnar har ett tips till den som är sugen på att tillaga kålrot till jul.

- Jag skulle föreslå att man inte skalar kålroten före griljeringen, utan låter skalet - väl rengjort så klart - sitta kvar. Mycket smak finns där, smak man inte vill missa!

Jenny Luks



Foto: Creative commons

Griljerad kålrot

- 1 kålrot, cirka 500 g
- 1½ liter vatten
- 2 buljongtärningar
- 5 kryddpepparkorn
- 5 vitpepparkorn
- 1 tsk rökarom (liquid smoke)
- några lagerblad
- 2 msk tomatpuré
- ev kryddnejlikor

Griljering:

- ½ dl grovkornig, skånsk senap
- 3 msk tomatpuré
- 1 msk ljus sirap
- 1-2 dl ströbröd

Koka upp vatten, buljong, kryddor och tomatpuré i en kastrull. Skala kålroten eller rengör den väl, lägg den i kastrullen och låt sjuda i cirka 1 timme. Känn med en sticka så att roten är genommjuk men ändå fast. Lägg roten på ett ugnsfast fat och låt svalna.

Blanda samman griljeringssmeten och pensla den på kålroten. Blanda mer smet vid behov. Vänd kålroten försiktigt i ströbröd. Tillaga i ugn på 225°C i cirka 20 min. Sätt gärna på grillfunktionen de sista 5 minuterna. Dekorera eventuellt med kryddnejlikor.

Mat med Jenny

Jenny listar årets veganhändelser

Årets gröda: Lupinbönan

Årets vinnare i Vinnovas innovationstävling skänker framtidshopp. Mat framställd av svenskodlade och proteinrika lupinbönor ska bli intressant att följa. Och app app, inte äta blomsterlupin! De är giftiga.

Årets färdigprodukt: Vegme

2015 kom Oumph! och erövrade Sverige. 2016 var Vegmes år. Tuggiga och rökiga produkter som först smög sig ut på restauranger och sedan lanserades i City Gross alla butiker.



Foto: Tomas Erlandsson

I framtiden kan vi komma att se mat framställd av svenskodlade och proteinrika lupinbönor.

Årets vegomejeri: Alpro Go on

En god, vegansk kvarg har saknats på den svenska marknaden, så när Alpro lanserade sin Go on blev det en succé. Ett givet mellanmål när man står i butiken och det knorrar.



Alpros Go on blev en succé.

Årets godsak: Bubs

Bubs valde att ta bort gelatin och tillsatsen karmin (som är gjord på krossade löss) från sina skumgodisar och vips blev Bubs hela Vegansveriges favoritlördagsgodis.

Årets restaurang: Växthuset

Restaurang Växthuset i Stockholm bestämde sig för att bara köra veganskt. Underbart, för vegansk fine dining växer inte på träd. Även om vegetabilier ofta växer just på träd.

Årets kafé: Kafékedjorna

2016 var året då de stora kafékedjorna fick eld i baken. Barista, Starbucks, Waynes Coffee och slutligen även Espresso House lanserade veganska wraps, sallader, fika och annat gott.

Årets butik: Happy vegan

En ny vegansk butik har sett dagens ljus. I Göteborg ligger Happy vegan som gör allt för att göra sina hungriga kunder lyckliga. Både vardagsmat och udda varor kan inhandlas här.



Bubs valde att ta bort gelatin och tillsatsen karmin från sitt godis.

Vad gillar du att äta på julen?

Johan Tilli, musiker i Death Team och marknadschef på Ultuna Mejeri

- På julaften vill jag äta en riktigt saftig vegansk julsinka samt dricka en liten, liten whiskey.



Foto: Cecilia Tilli

Johan Tilli.

Francesca Vilches, kokboks författare och bloggare på Vegokoll.se

- Jag ser fram emot att äta vegojanssons och mannagrynspudding med smak av saffran.



Foto: Petrus Igström

Francesca Vilches.

Johan Lundgren, glassboks författare och bloggare på Gaashud.se

- Favoriten är smörgagssnittar som är så enkelt och tacksamt att grädda, som sedan täcks med karamelliserad lök, färsk salvia och rostade mandelflagor och lingon (det går bra med frysta).



Foto: Djurens Rätt

Johan Lundgren.

Jenny tipsar: Smaskigt på julaften



Julmaten börjar lägga sig till rätta i magen och det är dags att ta fram godsakerna. Bubs har lanserat veganska skumtomteskallar med smak av hallonknäck och julmust. Och till kaffet är det inte pjåkigt alls med en bit wienernougat från Fa-zer. Eller en hel näve.



Julbordet

Recept och foto: Jenny Luks



Veganska bollar och korv.

Janssons frestelse

- 10 medelstora potatisar
- 2 gula lökar
- 3-4 msk ströbröd
- margarin

Champinjonfräs:

- 10-15 färska champinjoner
- 2 krm kanel
- 2 krm mald kryddpeppar
- 1 tsk sojasås

Gräddblandning:

- 5-7 dl soja- eller havregrädde
- 2 krm mald kryddpeppar
- 1 msk sojasås
- 1 buljongtärning

Skala och skär potatisarna i tunna stavar. Skiva löken i halvmånar. Skiva champinjoner och fräs dem med kryddor och sojasås. Koka upp grädde, kryddpeppar och buljong tills tärningen löst upp sig.

Varva sedan potatis, lök och svamp i en ugnsfast form. Häll över grädden. Strö över ströbröd, klicka ut några matskedar margarin och grädda i 200°C ca 40 min. Blir det torrt, häll över mer gräddblandning medan frestelsen tillagas.

Rödbetssallad

- 6 msk kikärtsspad
- 1 tsk vitvinsvinäger
- 2 tsk dijonsenap
- ½ tsk salt
- ½ tsk svartpeppar
- 4 dl neutral rapsolja
- 1 burk inlagda rödbetor (spara spadet!)
- 1 grönt äpple
- ½ rödlök
- 1 knippe dill
- 1 liten burk Oatly iMat Fraiche

Mixa kikärtsspadet med vinäger, senap och kryddorna med en stavmixer eller matberedare. Tillsätt oljan i en tunn stråle samtidigt som du fortsätter mixa. Håll inte för snabbt, då finns det risk att majonnäsen skär sig. Fortsätt mixa tills du får en slät och fluffig majonnäs.

Hacka rödbetor, äpple och lök i små bitar. Bland samma allt och tillsätt 1-2 msk rödbetsspad för önskad färg och sötma. Smaka av med salt och peppar.



Janssons frestelse med frästa kryddiga champinjoner.

Mat med Jenny

Laxiga morötter

- 1 kg morötter
- 4 msk ättiksprit (12 %)
- 1 dl strösocker
- 2 dl vatten
- 4 tsk rökt flingsalt
- vitpeppar
- 1–2 dl knippen dill

Sätt ugnen på 175°C. Skala morötterna och lägg dem på en plåt. Baka i ugnen i ca 30 min eller tills de

börjar mjukna lite. Låt dem inte bli helt mjuka. Ta ut morötterna och låt svalna.

Skiva morötterna tunt på längden med hjälp av en mandolin eller potatisskalare. Rör samman ättikssprit, socker, vatten, salt, peppar och dill i en skål. Vänd ner morötterna. Dekorera med mer dill.

Senapsportabello

- 5 portabellosvampar
- 1 dl av din favoritsenap
- ½ dl vinäger
- ½ dl olja
- 1 dl soja- eller havregrädde
- 1 dl Oatly iMat Fraiche
- 1 röd lök

Skiva svampen i 1 cm tjocka skivor och stek lätt i olja. Rör ihop senap, vinäger, olja, grädde och fraiche. Rör ner svampen och garnera med tunna rödlöksskivor. Svampen kan ersättas med sillstora aubergineskivor, kokade i saltat vatten.



Laxiga morötter, senapsportabello och rödbetssallad.



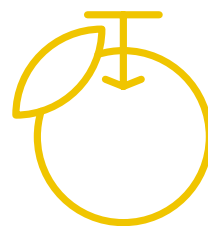
Apelsinris.

Apelsinris

- 5 dl kall risgrynsgröt
- 2 dl dessertgrädde, t ex Alpro, Go Green eller Planti
- 2–3 msk socker
- 1 tsk vaniljsocker
- 4 apelsiner

Koka risgrynsgröt enligt grötrisförpackningens instruktioner och byt ut komjölken mot södad

växtmjölk. Låt svalna. Rör ner grädde, socker och vaniljsocker. Skala apelsinerna och skär dem i bitar. Skär bort så mycket som möjligt av det vita och ta bort eventuella kärnor. Blanda ner apelsinerna i gräddriset. Servera kallt.



Mjuk pepparkaka med lingonfrosting

- 125 g margarin
- 2 dl Oatly iMat Fraiche
- 1 dl lingonsylt
- 2 dl socker
- 2 msk mörk sirap
- 4 dl mjöl
- ½ dl sojamjöl
- 1 msk kanel
- 1 tsk ingefära
- 1 tsk kardemumma
- 1 msk bakpulver
- ströbröd

Frosting:

- 100 g cream cheese, t ex Oatly eller Tofutti
- 75 g mjölkfritt margarin
- 3 dl florsocker
- 2 tsk vaniljpulver

lingon

Smält margarinet, häll det i en bunke med fraiche, lingonsylt, socker och sirap och blanda väl. Rör i en annan skål samman mjöl, sojamjöl, kryddor och bakpulver. Strö försiktigt ner mjölblandningen i bunken med blöta ingredienser och rör om ordentligt. Häll i en smord och bröad brödform. Grädda långt ner i ugnen i ca 50 minuter i 175°C. Rör samman frostingingredienserna. Täck kakan med frosting, när den svalnat. Dekorera med lingon.



Mjuk pepparkaka med lingonfrosting.

Saffranskaka

- 100 g margarin
- 2½ dl södad soja- eller havredryck
- 4½ dl vetemjöl
- 3 dl socker
- 1 msk sojamjöl (kan hoppas över)
- 3 tsk bakpulver
- 1–2 påsar saffran (en påse = 0,5 gram)
- ströbröd

Smält margarinet i en liten kastrull och rör ner mjölken. Blanda mjöl, socker, sojamjöl, bakpulver och saffran i en bunke. Rör ner margarinmjölken och vispa smeten fluffig. Häll i en smord och bröad brödform. Grädda i ugn i 200°C i 40–45 minuter.



Bok: Walk through walls –
a memoir
Författare:
Marina Abramovic

2010 genomförde Abramovic
det verk, som kanske hittills
är hennes mest kända, på
Museum of modern art i New
York, "The artist is present".

Gränserna för lidande

Som barn satt Marina Abramovic inlåst i ett skåp för att undkomma föräldrarnas bråk, moderns hårda bestraffningar, hennes bacillskräck och pedantiska hushållning. Den unga Abramovic gillade inte lek-saker, hon gillade skuggor, andarnas mystik, ljuset som fångar dammpartiklar i luften och andra osynliga saker som bara hon kunde se från sin plats i barndomens Belgrad. Föräldrarna var båda krigshjältar som kämpade med partisanerna mot nazisterna. Familjen var materiellt privilegierad men föräldrarnas äktenskap olyckligt, så Abramovic uppväxt präglades av våld, minutiös symmetri och lärdomen att riktiga kommunister kan gå genom väggar.

Det är därför kanske föga förvånande att Abramovic fortsatt att undersöka gränser för mänskligt lidande i sitt konstnärskap, att det är just motståndskraften, tåligheten och erövrandet av förmågan att härda ut, som präglat hennes verk genom livet. Det kan tyckas sorgligt att hon som vuxen tagit vid där modern slutat och åsamkat sig själv så extremt mycket fysisk och psykisk smär-

ta genom den performancekonst som gjort henne världsberömd och som gett henne en egen plats i konsthistorien. Kanske är det den ständigt vidöppna kontakten med - och undersökandet av - den andliga världen som gjort henne hårdhudad och som på något sätt gett henne förmågan att stå över mänsklig smärta. Både konsten och lidandet har ett högre syfte och dit lyckas Abramovic nå, gång på gång, genom sitt kreativa och fantasifula konstnärskap - hennes oerhört produktiva karriär som nu nära nog nått hela världen.

Abramovic insåg tidigt att hon inte ville inordna sig i det tvådimensionella skapandet, när det går att göra konst av allt; eld, vatten, skuggor och framför allt den egna kroppen. Hon tog examen vid Academy of Art 1970 med toppbetyg, experimenterade tidigt med sitt personliga uttryck och väckte snart uppmärksamhet med det spektakulära verket *Thomas Lips* då hon skar in en blödande stjärna på sin mage med ett rakblad. Hon undersöker genomgående hur långt hon kan pressa sin mänskliga kropp. Eld, knivar, is, stjärnor och blod är återkommande element och

snart bjuds publiken in att delta i hennes performance. I verket *Rhythm 0* ställde hon fram ett bord med rosor, parfym, druvor, vin, saxar, spikar och en pistol med en kula i. Samt instruktioner som förklarade att publiken var välkommen att göra vad de ville med henne och objekten. Hon blev skuren i nacken och folk drack hennes blod, de slet av henne kläderna med rakblad och satte rostagg i hennes kött.

I äktenskapet med konstnären Ulay fann hon en själsfrände, reskamrat och partner under många år, i såväl passionerad kärlek som intensivt arbete och de skapade många verk tillsammans. Deras säregna undersökande av vad som händer med betraktaren när konsten visar prov på acceptans av smärta i Sisyfosinspirerade performanceakter spred sig över världen. De strävade efter att uppgå i en tredje existens, "that self", som skulle upphäva könsrollerna. Ett sorts tidigt queer-tänk. Men Abramovic var den som blev ansiktet utåt och trots alla goda intentioner föll allt till slut samman. Relationen tog slut i och med den gigantiska satsningen på det som skulle bli deras sista performance till-



I februari kommer Marina Abramovics självbiografi ut på svenska, "Gå genom väggar".

sammans; verket *The Great Wall Walk* då de båda gick längs hela den kinesiska muren från varsitt håll och möttes på mitten efter tre månaders vandring.

Abramovic inspireras av munkar på Sri Lanka och Tibet. Lever med aboriginer i Alice Springs. Lär sig att sitta stilla utan att äta eller prata under lång tid. Kroppen går sönder men arbetet är heligt, viktigare än nånting annat.

"I believe that universal know-

kultur med Nike

ledge is everywhere around us. It's only a question of how we can achieve that kind of understanding. [...] That knowledge has been very hard for me to win, but I have won it. And the only way to win it is by never, under any circumstances, giving up."

2010 genomför Abramovic det verk, som kanske hittills är hennes mest kända, på Moma i New York, *The artist is present*. I tre månader, åtta timmar om dagen, sammanlagt 736 timmar, satt Abramovic stilla på en stol och mötte sin stora publik, en och en. De fick sitta framför henne, så länge de önskade, utan att prata eller röra vid henne, och se henne rakt in i ögonen. Mötena blev känsloladdade och många grät. Abramovic upplevde en större smärta än den mänskliga kroppen egentligen kan klara, men varje gång smärtan blev outhärdlig så försvann den. Kroppen tränades i att inte äta, dricka eller gå på toaletten. Vissa personer satt en minut, andra sju timmar, en man satt tjugo gånger. Folk köade i sovsäckar utanför museet varje dag i tre månader. 850 000 personer såg verket och hela 17 000 av dem den allra sista dagen. Abramovic fanns där villkorslöst för alla och förtroendet hon fick var enormt.

Abramovic har tagit på sig uppgiften att vidga konstens och konstnärens arbetsfält med en enträgenhet och övertygelse så stark att det är omöjligt att inte dras med i den mäktiga och sinnliga berättelsen om hennes innehållsrika spännande liv. Konst är livet, den tillhör alla. "When you have faith there is no pain."

Nike Markelius

Mer om Marina:

Det finns en dokumentärfilm om verket: "Marina Abramovic - The artist is present".

Marina Abramovic ställer ut på Moderna museet i Stockholm 18/2-21/5 2017.

Hon är dessutom aktuell med en ny film "Marina Abramovic in Brazil", som släpptes på Vimeo 13/12.

Årsbästa enligt Nike

Årets stjärna:

David Bowies *Blackstar*

Årets framträdande:

Patti Smith med *Hard Rain*

Årets frånvaro:

Bob Dylan

Årets närvaro:

Stina Wollter



Foto: Privat

Stina Wollter, i ständig närkamp mot patriarkatet.

Årets hjärtslitande musikvideo:

David Bowies *Lazarus*

Årets innerliga skåpställare:

Frida Hyvönens *Kvinnor och barn*

Årets charmiga liveakt:

BF/C (Barish Firatli och Californiaman)

Årets röjiga urkraft:

The Vanjas

Årets kaxiga musikvideo:

Pussy riots *Make America Great Again*

Årets kolonialkritiska tvättbräda:

Legenden om Tarzan

Årets blodiga livsberättelse:

Walk Through Walls av Marina Abramovic

Årets förföriska musikvideo:

Wings of love med Liv



Foto: Jessica Gow/TT

Orkestern och Patti Smith framför *A hard rain's a-gonna fall* av 2016 års Nobelpristagare i litteratur Bob Dylan i Konserthuset i Stockholm vid Nobelprisutdelningen.



Foto: Diana Storåsen

BF/C (Barish Firatli och Californiaman) är aktuella med ett nytt album på Spotify.



Foto: Martin Wallén

The Vanjas spelar på Debaser Medis i Stockholm den 28 december.



Årets ...

... Che Guevara:

Fidel Castro. "A revolution is not a bed of roses. A revolution is a struggle between the future and the past."



... Berlinmur:

Id-kontrollerna på Öresundsbron.



... minst saknade:

Telefonkatalogen (De vita sidorna, med nummer till privatpersoner, försvann 2012 och två år senare skrotades även de gula sidorna och i år trycktes den lokala katalogen, Din del, för sista gången).

... svek:

S och MP stoppade tillsammans med SD barn från att återförenas med sina föräldrar.

... inspiration:

Segern vid Standing rock, motstånd lönar sig och kommer behövas än mer 2017.



... julklapp:

Naturskyddsföreningens VR-glasögon Natural reality: den verkliga verkligheten.



... Fåret Dolly-kloning:

Bert Karlsson ♥ Jimmie Åkesson = Donald Trump



... lättnadens suck:

Den gröna Alexander Van der Bellen vann efter en rysare och omval presidentvalet i Österrike över högerextremisten Reinhard C Heinisch.



... oförlåtliga:

EU betalar Turkiet 60 miljarder för att de ska hindra flyktingarna att komma till EU.

... nagel i ögat:

Carl Schlyter, Valter Mutt, Annika Lillemets och Jabar Amin.

... greenwashing:

Regeringen, laddstolpar kompenserar inte kolförsäljningen.

... kom-tillbaka-allt-är-förlåtet:

Reinfeldt och Sahlin, plötsligt framstår ni som höjden av humanism.

... nyord 1:

Monstruera. Ha ovanligt kraftig och smärtsam mens.

... nyord 2:

Errorist. Person vars misstag konsekvent drabbar andra.

... nyord 3:

Prokaffinera. Fika för att skjuta upp något.

... hoppsan:

Brexit.

... jag är inte rasist 1:

Elisabet "Tiggeriet är organiserat" Höglund.

... valarbetare:

Vladimir Putin.

... humanist:

Johanna Jönsson, C, för sitt engagemang mot den nya flyktingpolitiken.

... mest deprimerande:

Valet i USA.

... jag är inte rasist 2:

Ann "Muslimer är inte alltid så hågade att anpassa sig till den svenska kulturen" Heberlein.

... jag är inte rasist 3:

Marcus "De förtrycker sina egna döttrar" Birro.

... mest uttjatade:

Valet i USA.

... konungens återkomst:

Peter Eriksson.

Årets ...



... mest lättkränkte:

Recep Tayyip Erdoğan. Över 1800 rättegångar har inletts mot personer som skulle ha förolämpat presidenten sedan han kom till makten i Turkiet 2014.



... Jimmie Åkesson:

Anna Kinberg Batra.

... lackmustest:

Lucia. Som alltid tycks visa oss var på skalan rasismen och intoleransen står.

... överförmyndare 1:

Alice Bah Kuhnke, kulturtillrättaläggare.

... överförmyndare 2:

Anette "Mediautredningen" Novak vill att staten ska bestämma vad som är bra journalistik.

... kaxigaste:

Greenpeaces försök att köpa Vattenfalls kol när regeringen svek.



... avsked:

David. Bowie. "I'm not a prophet or a stone aged man/ Just a mortal with potential of a superman/ I'm living on", Quicksand från *Hunky Dory* (1971).



... piggelin:

Hillary Clinton. Iskall i valrörelsen, djupfryst efter.

... arbetsgivarintyg:

Mona Sahlin. Ger livvakten intyg på att han tjänade 120 000 kronor per månad, när han egentligen hade bara 43 000 kronor i lön.

... plakatpolitiker:

Isabella Lövin, viftar med laddstolpar medan Sveriges ekologiska fotavtryck och utsläpp accelererar.

... såsse:

Gustav Fridolin.



... Donald Trump-citat 1:

"En kvinna som har små bröst är väldigt sällan en 10a."

... Donald Trump-citat 2:

"Kolla på hennes ansikte! Vem skulle rösta på det? Kan du tänka dig henne som vår nästa president? Jag menar hon är en kvinna, och jag ska inte säga så hemska saker men på riktigt ..."

... rekyl:

Läraryftet. 3 miljarder till lärarna fick lärarna att bli vansinniga.

... skönmålning:

Peter Hultqvist om världlandsavtalet.

... viagra:

Liberalernas nya logga, funkcar med medicinskt understöd.

... kroggäst 1:

Kent Ekeröth. Som Leif GW Persson säger till Expressen: "Släpp ut honom ensam, utan livvakter. Då tror jag att Ekeröth kommer att ha en betydligt lägre profil. Anledningen till att man inte gör det är att han löper en ansenlig risk att få ordentligt med spö".

... kroggäst 2:

Gymnasieminister Aida Hadzialic. "Alkohol och bilkörning hör inte ihop", säger Aida nu.

... mansgris:

Påven.

... glöm inte mig:

Jan Myrdal publicerar sig i Nya Tider.

... Pirat:

Birgitta Jónsdóttir, kapten på s/y Island.

... bidragstagare – igen:

Kungafamiljen.

... bidragstagare 2:

Stampen.

... produktutvecklare:

Therese Johaug. Har gett läppsylen ett ansikte.

Kul i jul

Foto: Gorm Kallestad/TT

Vill du träffa nya vänner i jul? Här får du tips om alternativt julfirande runt om i landet. Många föreningar och kyrkor riktar sig speciellt till ensamma eller fattiga människor, andra vill helt enkelt ge ett alternativ till traditionellt firande med familjen. Säkert ordnas alternativ jul på fler håll, men här är i alla fall ett axplock.

Umeå

Julafton klockan 12-24, håller Grisbackakyrkan öppet. Det blir sång, musik, julevangelium, midnattsmässa, Kalle Anka, julmat och besök av jultomten. "Var med hela tiden eller de timmar du vill. Kom ensam eller med släkt och vänner. Anmäl dig gärna till Harry Gustafsson, tel 070-245 02 59."

Mer info: www2.visitumea.se. Gå in på Evenemang och sök på "alternativt julfirande".

Uppsala

Julafton och juldagen, klockan 12-22, är alla välkomna till Uplands nations julfirande - en tradition som har pågått sedan 1968. "Vi erbjuder alla en mysig julstämning med gratis julbord, fika, julgranar och underhållning samt barnaktiviteter och tomte för de minsta" skriver de. Volontärer välkomnas också.

Mer info finns på nationens hemsida www.uplandsnation.se/jul-pa-uplands och på julfirandets Facebook-event (sök på "jul på uplands").

Norberg

Julafton klockan 15-21 hälsar Norbergs kommun välkommen till ett alternativt julfirande i bibliotekets vinterträdgård. Ingen föranmälan behövs, det är bara att titta in. Vill du veta mer - ring Roffe på telefon 0223-291 29 eller 070-24 99 931, meddelar kommunen.

Mer info: www.norberg.se/arkiv/evenemangsarkiv/2016-12-09-alternativ-jul-i-vintertradgarden

Stockholm

Julafton 12.30-16 är det gratis julbord, underhållning och "kul och lek" för barnen i Nya Rågsveds Folkets hus. Förra året kom 600 personer, berättar arrangörerna. Den som vill ha mat får komma senast 15.30.

Mer info finns på Folkets hus hemsida: www.nyaragsvedsfolketshus.se

Hela landet

Föreningen Verdandi håller öppet i jul på många orter i hela landet. "Vi har ett alternativ till den kommersiella helgen. Den kallas Verdandis alternativa helg. Verdandis alternativa helg är inte en helg 'för de ensamma' - utan en helg då vi väljer gemenskapen med andra". skriver de på sin hemsida.

Ladda hem Verdandis julkatalog så får du veta mer: www.verdandi.se/nyheter/alternativ-helg-med-verdandi-och-arets-julkatalog-ar-har



Redaktionens favoriter:

Hållbart nyårslöfte – Utmana dina vänner

De ekologiska fotavtrycken vi gör i Sverige har under de senaste två åren ökat från 3,7 till 4,2 jordklot. Om alla levde som vi i Sverige skulle det behövas 4,2 jordklot. Utsläppen av växthusgaser har samtidigt börjat öka igen, efter att ha legat still sedan 2008 (om vi bara räknar det som sker i Sverige - inte flyg, inte utsläpp från varor vi importerar, etc).

Samtidigt står företrädare för de två partier som definierar sig som gröna i riksdagen i söndagens SVT Agenda och tjafsar om några tior i flygskatt, laddstolpar och pengar i miljöbudgeten efter nästa val. Ska miljökrisen lösas kan vi inte vänta in politiken utan måste börja ta eget ansvar.

En bra början är att under juledigheten tillsammans med dina nära och kära gå in på klimatkontot.se. Där kan du få en skattning på hur mycket CO₂ din livsstil skapar och hur du kan minska det. Perfekt för nyårslöften. Börja med de enklaste sakerna som ger störst effekt, sätt upp ett mål för vad du ska ner till under året och utmana dina vänner.

Vill du även se hur många planeter din livsstil kräver kan du testa det på wwf.se/wwfs-arbete/ekologiska-fotavtryck/1127697-ekologiska-fotavtryck. Även där får du tips hur du minskar din belastning på planeten.

Lycka till!

Lennart Fernström

Ansvarig utgivare på Syre, ansvarig för cirka 1,9 ton CO₂-ekvivalenter per år, lever som om det fanns 1,95 planeter





Snott från hedniskatankar.com



Snott från spellingmistakescostlives



Snott från Moderaterna i Trollhättan



Snott från Nyheter 24



Snott från Twitter



Ravina, 22, skulle ha saffransgiffar till sin julmust men hon fick se på andra bullar.

– Jag blev lite sur och irriterad, säger hon.

22-åriga Ravina Bamo köpte med sig en påse saffransgiffar av märket Pågen från affären i Luleå. Tanken var att hon skulle avnjuta dem med julmust nu på första advent.

– Jag älskar julen och jag gillar saffransgiffar. Det var första påsen för året.

"Blev sur och irriterad"

Men julmyset började inte som hon tänkt sig. Precis när hon skulle öppna sin bullpåse såg hon att allt inte stod rätt till – bland alla saffransgiffar låg det en kanelgiffel. Något som gjorde henne besviken.

– Jag gillar inte kanelgiffar, så jag blev lite sur och irriterad.

Hon bestämde sig för att kanalisera sin ilska genom att skriva till Pågen på deras Facebooksida.

"FINN ETT FEL!!! Ja, jag är lika chockad som er andra. Det ligger en kanelgiffel i påsen när det ska vara saffransgiffar, detta känns inte okej. Mvh, besviken och trogen saffransgiffel-kund", skriver hon i ett inlägg. Av kommentarerna att döma, är det flera som håller med Ravina.

– Jag var ju tvungen, bara för att klaga lite. Jag var ju lite besviken, säger hon.

Snott från Aftonbladet – Sveriges största "nyhetstidning"



Snott från Föräldravrálet



Snott från Aftonbladet



Snott från Facebook

Lotta Sjöberg

Det kan alltid bli värre





Syre engagerar!



Syre är överlag en jättebra tidning, jag skulle dock vilja ha färre men tjockare nummer.

Mats

Hej Per! Jag såg att du skriver i Syre idag om kärnkraften (...) Jag förstår inte riktigt vad du menar. Sedan valet har beslut fattats att fyra av tio reaktorer ska stänga före 2020. Vi väntar på besked om fler av de kvarvarande reaktorerna ska stängas före 2020. Såhär snabbt har kärnkraft aldrig avvecklats. Med energioverensommens stora satsning på förnybar el med ytterligare 18 TWh elcertifikat mellan 2020-2030, höjt skadeståndsansvar, energieffektivisering mm så har Sverige för första gången en plan för hur vi ska nå 100 % förnybar elproduktion. Eller är det hur kärnkraften stängs som du har synpunkter på?

Lise Nordin riksdagsledamot för MP om Per Gahrtons Under ytan "Om jag var språkrör"

Nå, jag är mycket för en skoldebatt som också tar fasta på elevers allmänna välbefinnande, lust att lära och kritiskt tänkande. Men jag tycker nog texten målar upp en (outtallad) motsättning mellan detta och PISA-mätningar som jag verkligen inte ställer upp på. Och jo, förmågan till källkritik är direkt avhängig elevernas läsförmåga. Det räcker inte hela vägen i sig men det är en nödvändig förutsättning.

Per angående Mattias Gönczi ledare om Timss- och Pisa-undersökningarna

Från att ha varit en fräsch nyhet i den gröna debatten har nämligen tidningen förändrats till att bli ett allmänt gnäll över MP-ledningen och det är inte det jag vill läsa. Gå tillbaka till att vara objektiv. Ge regeringsdelegationerna chansen att få ge sin bild och ge oss en fortsatt möjlighet att se positivt på framtiden. Ta tag i er frustration och se till att bli objektiva igen så ska jag fundera på att fortsätta stödja er.

Miljöpartistisk lokalpolitiker

Jag gillar verkligen er tidsskrift - jag tycker ni har en balanserad profil med rätt fokus.

Johan

Jag har tyckt att tidningens innehåll varit intressant och alltid hittat bra och insiktsfulla bevakningar av nyheter. Det som gör att jag inte vill fortsätta stödja tidningen är den drogliberala hållningen som tidningen ofta intar. Då verkar det som all kritisk distans och insiktsfullhet, som finns när andra områden bevakas, totalt försvinner. Det är ju inte förbudet i sig som gör att människor missbrukar droger, utan att det finns de som vill tjäna pengar på andra människors olycka! Avreglering kommer inte att hjälpa, snarare stjälpa. Se bara på Colorado där legalisering inte minskat användning, utan snarare tvärtom.

Anders



Fler behöver Syre - ge bort en provprenumeration!
Välj mellan en månad (8 nr) för 45 kr, två månader (16 nr) för 85 kr eller tre månader (25 nr) för 125 kr.

OBS: ge bort-erbjudandet gäller endast er som är prenumeranter.

Är du inte det kan du teckna en egen prenumeration på tidningensyre.se.

Mottagare av prenumerationen (glöm inte att informera mottagaren):

Om du vill ge bort till fler skicka med ett separat papper.

Namn:

Mejl:

Telefon:

Gatuadress:

Postnummer:

Ort:

☐ 1 månad (8 nr) för 45 kr ☐ 2 månader (16 nr) för 85 kr ☐ 3 månader (25 nr) för 125 kr

Mina uppgifter (hit skickas fakturan):

Namn:

Mejl:

Telefon:

Gatuadress:

Postnummer:

Ort:

**Perfekt
julklapp!**

Skickas till (inget porto behövs)

**Syre c/o Mediehuset Grönt
Svarspost
20664138
110 04 Stockholm**



Foto: Robert Nyström/TT

Dom slår dom i ishockey. Eller, för tydlighetens skull, Luleå HF slår Linköping HC med 5-3.

En syl i vädret

Att riva barriärer

Det kom ett brev till Syre. En av våra läsare och skribenter skrev att vi var "språkkulturella översittare som är med och upprätthåller den klassbarriär som är ett i onödan tillkrånglat språk". Och hen fortsatte: "Hur många timmar dyrbar svenskundervisning förlösas inte varje år på den här anakronismen? Vi ägnar oss åt ett samhällsekonomiskt kostsamt dumförklarande av demutmanade." Hen uppmanade oss att genast övergå till *dom* - så kan vi om fem år säga "det gjorde vi redan för fem år sedan".

Ja, det har blivit svårt för väldigt många att få *de* och *dem* rätt. Det skrev jag om i En syl i vädret i Syre #54 (som du kan hitta på tidningensyre.se/2016/nummer-54/de-dem-eller-dom). Kort sagt ska det vara *de* när det handlar om ett subjekt och *dem* när det är ett objekt. Man kan prova att byta *de*

eller *dem* mot *vi* eller *oss* i hela meningen - det tvekar nästan ingen om. Sedan byter man *vi* mot *de* och *oss* mot *dem*, och då blir det rätt.

Men varför? Orden låter lika för de flesta av oss, vi säger *dom* om både det ena och det andra. Om de flesta inte förstår skillnaden fyller den inte längre någon större funktion. Kanske är det bara av snobberi som vissa av oss vill ha *de* och *dem* kvar? För att visa att vi minsann kan, till skillnad från populasen som skriver lite hur som helst? Är vi språkkulturella översittare?

Att skilja mellan *de* och *dem* är lika praktiskt i skrift som att skilja mellan *vi* och *oss*, *ni* och *er* - när det funkar. Om man vet att det ena signalerar subjekt och det andra objekt hjälper det till med tolkningen av det övriga, och därför gillar jag att skillnaden finns. I "de slog dem med 5-0" är det första gänget vinnare. I "dem slog de med 5-0" nämns förlorarna

först, antagligen för att man vill betona att det var just *dem* de slog. I "dom slog dom med 5-0" vet man inte riktigt utan kan bara hoppas på att få veta mer.

Men om *de* och *dem* står på fel ställen får läsaren fel information och måste sedan tolka om. Hela tiden. Det är störande, så inte är det bara är snobberi att vilja ha det rätt. Men allt färre lär bli störda, så varför inte gå över till *dom* helt och hållet? Språkvetare och pedagoger har kommit med det förslaget då och då. Jag tror att Erik Wellander, 1900-talets språkvårdsguru, var först ut, 1973. Senast var gymnasieläraren Henrik Birkebo, som argumenterade för en stavningsreform i SvD.

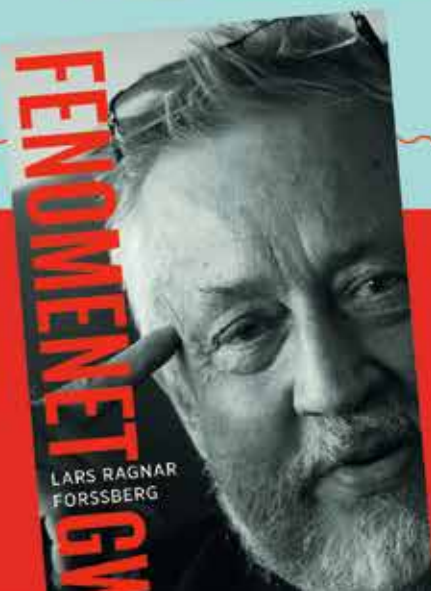
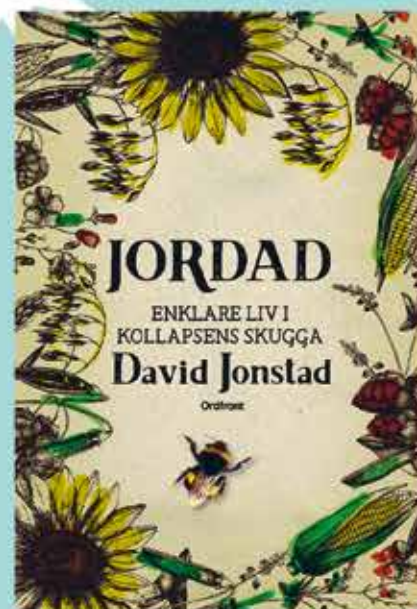
"Själv vill jag mena att det är läge att agera pragmatiskt. Som när det gällde pluralformerna av verben förefaller det rimligt att se till hur språket rent faktiskt an-

vänds, och inte göra det svårare i onödan för så många som möjligt att kunna uttrycka sig enkelt och begripligt" skrev Henrik Birkebo. Argumentationen såg ungefär likadan ut på den tiden - tidigt 1900-tal - och båda systemen levde jämsides i många decennier. Alla skrev *jag var* och *jag gick*, vissa skrev även att *vi var* och *vi gick*, medan andra fortfarande skrev *vi voro* och *vi gingo*. Pluralformerna förklarades aldrig felaktiga, de slutade bara vara standard och det enda rätta.

Så hur kommer det att gå? Kommer Syre att gå före, riva språkets klassbarriärer för att få luft och ljus och äntligen låta diskussionerna handla om sakfrågor istället för om motståndarens grammatik? Förhoppningsvis, men blir det genom att skippa *de* och *dem*? Den som läser får se.

Malin Bergendal

Renovering, kläder eller jordbruk och mat? Av denna klapp blir du smart kring klimat!



... och GW!

Ordfront
förlag





Årets julklapp är ett par glasögon som förflyttar bäraren till en annan verklighet.

Läsarnas:

I år vill vi ha en ny verklighet

Vilken julklapp skulle ge oss vad vi verkligen behöver? funderar Annika Lykta. Har du också tankar, texter eller bilder som du vill sprida till Syres läsare? Välkommen att skriva till malin.bergendal@tidningensy.se!

Foto: Andy Wong/AP/TT

Arets julklapp 2015 var den smidiga lilla robotdammsugaren, ett måste i varje hem - så skönt att låta den lille roboten dammsuga när en är på jobbet! Äntligen var våra behov uppfyllda, trodde vi i vår längtan att möta ett nystädat 2016. Men något hände; det blev inte så rent och vackert som vi hade hoppats. Mer rasism, större klimathot, krig i världen, ökade flyktingströmmar, ökade gränskontroller, fler människor i nöd - hallå, vår självgående dammsugare, du skulle ju städa åt oss, men det verkar ha gått snett någonstans, för det känns inte som världen blir en vackrare plats hur mycket du än dammsuger.

Och som en envis dammtuss under sängen hamnade Trump i Vita huset, även om hela förra årets julinhandlade dammsugare gemensamt försökte, så blir det svårt att städa bort honom.

Men sicken tur att årets julhandel är här

med buller och bång. Ännu ett år då handeln beräknas slå rekord. Men i år har man insett - it's not enough med lite dammsugning, här krävs det tuffare tag! Vi behöver fly vår verklighet med ett par spillans nya VR-glasögon. Nu är visserligen världsrekordet i tillbringad tid i VR 25 timmar, så vi gör nog bäst att inte stanna för länge om vi vill ha kvar förståndet.

Det blir några intensiva lyckliga timmar för att sedan rasa tillbaks till vår egen ostädade verklighet. Kanske att en tur i skidspåret ökar på endorfinerna mer, men det får vara osagt.

Men jag upplever ändå en skillnad i år jämfört med tidigare års julklappshets och det är att alternativen börjar synas mer och mer, diskussionen har nått en större publik och medierna vågar ifrågasätta. På bästa sändningstid i radio berättar journalisten om att VR-glasögonen är årets julklapp och att julhandeln beräknas slå nya rekord i år igen.

Men, tillägger hon (och nu spetsar jag öro-

nen), så här kan vi inte fortsätta, vi svenskar konsumerar ju som om vi hade fler än fyra jordklot när vi bara har ett. Vad finns det för alternativa julklappar istället för alla dessa nyproducerade prylar? Och så bad hon oss lyssnare att ringa in våra bästa alternativa julklappstips.

Själv fick jag just reda på att två av mina vänner, som är musiker, har skapat årets vackraste julgåva. De erbjuder sig att på julafton gå hem till människor och spela och sjunga tillsammans alldeles gratis. Det gör mig varm i hjärtat och jag hoppas att det blir en trend. Eller vad tror ni, årets julklapp 2017 - en hemmakonsert för vänner och familj, garanterat klimatvänlig och stämningsskapande.

Heja alternativen och en god, varm, stressfri jul önskar jag er alla.

Annika Lykta
skådespelare



FOTO: RAJESH KUMAR SINGH

18 SVENSKA KVINNOR

UNDER LOCK

GÖR MAN PÅ OSÄK

MÄTS I KVADRAT

LAND

FRAM TILL MIDNATT

KLÄCKTE UR SIG

FISK PÅ RÖD LISTA

ATT GLIDA NER I SKORNA PÅ

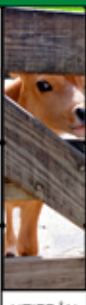
PERSONLIG MAGNETISM

EJ I TOM PENGUNG

UNDER LOCK

GÖR MAN PÅ OSÄKRA FÖTTER

MÄTS I KVADRAT

MER KANT FÖR PRIS ÄN FÖR KVA- LITET ➤	ISTÄLLET FÖR ATT FÖR- BANNA MÖRK- RET?	REDO- VISA OCH FÖR- KLARA		GÖR DET I SKINNET NÄR KYLAN ÄR BISTER, REDAN INNAN	KNOP- PAR BRIS- TER
				KOKAS FULL I VYSSAN LULL	
			UTIFRÅN		
			LUKTAR OSIS		
PLATS ATT ODLA PÅ					
SKÅL, BUNKE, BYTTA, KRUS OCH KANNA					
SÄTTER NÅGOT I RÖRELSE					
RA FÖTTER					
➤					
➤					

LIGGER DÖD PÅ MÅNGA JULBORD				KAN DET LIGGA NÅGOT I		NATT- LIGA JÄGARE I VACKRA PÅLSAR	TA SIG FRAM PÅ HJUL		
VILL VI INTE				HIMM- ELSK SAS?			FULL- STÄNDIG		
BLI HÖG- RE, STOR- RE, MER			KAN MAN BADE TA & VARA	BOLL- SPORT			KROPPS- KUNSKAP		
NÄR BARA INNEHÅLLET SKA SMALTA				MONGOL- ATTLING			FRÅN NYA VARLDEN	SIMMAR I KALLA VATTEN	
				PÅSTOD				INTE = ARTISTI!	
LJUBLJANA-BORNAS SPRÅK PÅ NATET	ÄR NUTIDEN ÄNDÅ	SALT JÄST BONPASTA FÖR AV- LASTNING				RELATION- FIXERAD AUSTEN- FIGUR			
PROKRAS- TINERAR UPPVAK- NANDET						VISA TÄN- DERNA FRÅN KALLARE DAGAR		MÖLLAN	
				999				PROVET PRYDER DET OFF- ENTLIGA	

FOTO: LEIF R. JANSSON/TT

FRÅSA I OLJA

LINDAT

MELLAN STORA
OCH LILLA LE

VAR KAREN BLIXEN

HÅLLS
UNDER
YTAN

I ÖM BULA

ARTISTLÖN

FORMAR FOTTER				RUMMET
BRANDE TILL				
		ÄR DET ALLTID		
		TASKIG		
KAN MAN MED FÖR- DEL VÄN- DA PÅ	VÄGOR I RETUR			
	NÄR USA LYFTER			
			POPPIS I HUND- NAMN	
			KUL I JUL?	
				
				

FACIT TILL KORSORDET I SYRE #119



Enligt en studie från 2013, som publicerades i tidskriften *Journal of Interpersonal Violence*, är det vanligt att kvinnor som utsätts för våld i nära relationer också utsätts för sexuellt våld. Detta kan vara en följd av att våldet i nära relationer ofta är av en omfattande natur och kan påverka kvinnans självbild och hennes förmåga att säga nej till sexuella handlingar som hon inte vill utföra.

Facit till korsordet i Syre #115

1. **SKUFFA** (10) - En typ av skåp eller skåp.

2. **VÄTARV** (10) - En typ av väder eller väder.

3. **ARUS** (10) - En typ av ar eller ar.

4. **NATOR** (10) - En typ av natur eller natur.

5. **GUDAN** (10) - En typ av gud eller gud.

6. **REAN** (10) - En typ av re eller re.

7. **LAOS** (10) - En typ av la eller la.

8. **ALTI** (10) - En typ av al eller al.

9. **HELIG** (10) - En typ av hel eller hel.

10. **ROSE** (10) - En typ av ro eller ro.

11. **OM** (10) - En typ av om eller om.

12. **VAPEN** (10) - En typ av va eller va.

13. **IPNI** (10) - En typ av ip eller ip.

14. **SPÖC** (10) - En typ av sp eller sp.

15. **SAEK** (10) - En typ av sa eller sa.

16. **TRUXA** (10) - En typ av tr eller tr.

Du missade väl inte tisdagstidningen?



Glöd – Ledare
Valdemar Möller

Testresultaten missar det viktiga

”Statsministern har tidigare visat att han lätt kan ge efter för populistiska strömningar, som när han gick från att tala om att inte bygga några murar till att i princip stänga Sveriges gräns”



tidningensyre.se/nummer

Radar – Nyheter

Försvårshänsyn stoppar vindkraft i Hanöbukten

Planerna på en jättelik vindkraftpark med 700 vindmøller i Hanöbukten går upp i rök. Regeringen säger nej, av hänsyn till försvaret.



Foto: Fredrik Sandberg/TT

Regeringen stoppar planerna på att bygga Sveriges största vindkraftpark i Hanöbukten.

Rekordmånga briter hemlösa till jul

Antalet briter som riskera att bli hemlösa lagom till jul är rekordmånga. Den konservativa regeringens välfärdspolitik bär en del av skulden, menar kritikerna, samtidigt som familjer som riskerar att stå utan hem vid årsskiftet inte får den juridiska hjälp de har rätt till.

Höga halter av miljögift i Hanöbukten

Höga halter av bland annat miljögiftet DDT har hittats i Hanöbukten utanför Skåne och Blekinge. Det visar en rapport som Sveriges geologiska undersökning SGU har sammanställt, rapporterar Vetenskapsradion.



Foto: John Bompengo/AP/TT

Kongolesisk polis på patrull i Kinshasa där läget är oroligt sedan demonstranter krävt president Kabilas avgång.

Skott i oroligt Kongo-Kinshasa

Skottlossning har hörts i de två största städerna i Kongo-Kinshasa, Kinshasa och Lubumbashi, där människor kräver president Joseph Kabilas avgång.

Allt fler havsområden skyddas

Regeringen har föreslagit att två havsområden i Kalmar län och Gotlands län ska erhålla Natura 2000-status. Ytan motsvarar en miljon areal hektar och är främst tänkt för att värna den biologiska mångfalden och säkra framtiden bland annat för tumlaren, en valart som lever i svenska vatten.

Manifestation mot Syrienvåldet

Flera människorättsorganisationer samlades under söndagen vid riksdagen med krav på att våldet i Syrien stoppas.



Foto: Pontus Lundh/TT

Våldet i Syrien måste få ett slut. Det krävde en rad människorättsorganisationer som samlade till manifestation på Mynttorget i Stockholm på söndagen.

Radar – Veckans nyhetsbild

Denna salamander (*Tylototriton anguliceps*) upptäcktes i norra Thailand.

163 nya arter upptäckta i Sydostasien

Märkliga ormar, ödlor, grodor, fladdermöss och blommor. Förra året upptäcktes 163 nya arter av ryggradsdjur och växter i Mekongregionen i Sydostasien, enligt en ny rapport från Världsnaturfonden (WWF).

Mer makt åt kvinnor avgörande för utveckling

Om FNs utvecklingsmål ska kunna förverkligas till år 2030 krävs det fler satsningar där kvinnors rättigheter står i centrum. Det var budskapet från deltagarna vid ett högnivåmöte inom Globala partnerskapet för utvecklingseffektivitet, GPEDDC, som nyligen hölls i Nairobi.

Energi – Syre tipsar



Foto: Fredrik Sandberg/TT

Namninsamlingen pågår fram till den 31 januari 2017 – hittills har 25 512 personer skrivit under.

Julupprop för human asylpolitik

Låt fjärde söndagen i advent bli startskottet till ett upprop för en human migrationspolitik!" skriver styrelserna för Sveriges kristna råd och Svenska missionsrådet.

Glöd – Masoud Vatankhah

Den röda signalen

"Jag ser hur Sverige och Europa har förändrats. Jag hade antagligen inte varit vid liv om jag var tvungen att fly i dag. Jag blir klaustrofobisk av de murar som vi rest runt omkring oss och kvävs av det andrum som regeringen ansåg att vi skulle behöva. Hoppas 2017 blir slutet på det."

Masoud Vatankhah
Sociolog och fritidspedagog,
fristående krönikör i Syre



Zoom

Ursprungsfolk kräver tillgång till skyddade hav

Företrädare för världens länder befann sig förra veckan i Cancun i Mexico för att diskutera FNs konvention om biologisk mångfald. På plats fanns även representanter för ursprungsbefolkningar som menar att de blivit berövade rätten att utnyttja sina traditionella marker och vatten.

"Det finns en växande förståelse för att det kommer att krävas friska hav om en hållbar utveckling ska kunna uppnås."



Foto: Emilio Godoy/IPS

Kvinnor från ursprungsbefolkningen från Ecuador finns på plats vid FN-mötet i Cancun, med krav på ett ökat skydd för en lokal majssort.

Du läser alla artiklar som puffas för på detta uppslag på tidningensyre.se/nummer.

Du skapar som prenumerant ett konto genom att gå in på tidningensyre.se/lost-password. Får du problem mejla prenumeration@tidningensyre.se.

Glöd - Maria Wetterstrand

Vem vill ha min röst?

Kampen om väljarna har börjat. Moderaterna och LO försöker överträffa varandra i plattityder och trams om invandringspolitiken. Medan Moderaterna gör sitt bästa för att ta avstånd från Reinfeldts asyl- och invandringspolitik försöker LO med tricket att skriva om historien och föreslå att Sverige inför reglerad invandring trots att vi haft det sedan 1917.

Vad den rödgröna regeringen gjort och gör i invandringsfrågan behöver jag knappast nämna.

Jag är en grön väljare. Jag vill ha ett öppet Sverige, som ger en fristad till människor på flykt undan krig och förföljelse, låter familjer återförenas, där man kan komma över gränsen utan pass och söka asyl. Jag vill ha arbetskraftsinvandring utan fackets godkännande, jag vill att utländska studenter ska kunna studera här och sen stanna kvar och arbeta utan problem. Jag är emot att människor utvisas som arbetat och betalat skatt i många år, bara för att någon nitisk tjänsteman räknat ut att deras snittlön var några kronor för låg. Jag vill att svenskar ska kunna resa utomlands för att studera eller arbeta. Och jag vill att de ska kunna resa hem över Öresund utan pass.

Men det är visst bara vissa väljare som är värda att slåss om. De där potentiella SD-väljarna vill alla ha. Men vi andra då? Förväntas vi bara stanna snällt kvar medan våra partier ägnar sig åt att flirta med andra?

Jag är inte bara grön. Jag är också liberal. Det betyder att jag tror att företag och fri konkurrens bidrar till utveckling. Att jag tycker att människor ska få välja. Att mångfald berikar. Att jag inte tycker att det är förfärligt att någon tjänar pengar.

Regeringen blåser nu till strid inte bara mot asylsökande utan också mot företag som driver skolor och vård med offentliga medel, trots att dessa företag faktiskt valts som utförare av dessa tjänster av de människor som nyttjar dem. Trots att de inte kostar skattebetalarna mer, snarare tvärtom. Trots att de ofta utför tjänsterna bättre.

I Malmö har de rödgröna bestämt att privata öppna förskolor ska stängas som inte följer till punkt och pricka nya regler som politikerna satt upp. Kommunala öppna förskolor som bryter mot samma regler får fortsätta. De som tagit initiativ att driva privata öppna förskolor, till mångas glädje, ska alltså tryckas ned och utbudet för medborgarna minska.

Bli centerpartist då, tänker du kanske. Men knappast. Jag anser att den som förstör miljön ska betala. Alltså har jag i många år efterfrågat en flygskatt. Det är fullständigt orimligt att inte flyget betalar för sin klimatpåverkan. Centerpartiet, däremot, lägger sig platt för populismen och säger nej. Deras allmänna inställning att landsbygden ständigt ska subventioneras genom att slippa betala sina miljökostnader köper jag inte. Det är faktiskt varken liberalt eller grönt.

Det är möjligt att jag är väldigt ensam om min åsiktsdiagnos. Det är högst sannolikt att jag ändå röstar på Miljöpartiet. Men när slagmålet om väljarna nu börjar hade det ändå varit kul om det känts som att någon ville ha min röst.



Den här krönikan är mitt sista jobb före jul.



Snön, hallå, var är snön?



Maria Wetterstrand
Grön samhällsdebattör,
före detta språkrör för MP,
fristående krönikör för Syre